

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Povinný díl

Lucie Vodrážková

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lucie VODRÁŽKOVÁ
Osobní číslo:	R18M0463P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Povinný díl
Zadávající katedra:	Katedra občanského práva

Zásady pro vypracování

1. Definice povinného dílu a souvisejících pojmů
2. Právo na povinný díl
3. Právo na nutnou výživu
4. Procesní stránka věci
5. Vývoj úpravy povinného dílu

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. července 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „*Povinný díl*“ vypracovala samostatně a použila pouze prameny a literaturu uvedené v poznámkách pod čarou a v seznamu pramenů.

V Rokycanech dne 16. března 2024

Lucie Vodrážková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za cenné rady, ochotu a shovívavost při zpracovávání této diplomové práce a svoji rodině za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod.....	8
1. Definice povinného dílu a souvisejících pojmů	10
1.1 Povinný díl.....	10
1.1.1 Historie	10
1.1.2 Základní charakteristika	10
1.2 Pozůstalost a dědictví	12
1.2.1 Pozůstalost.....	12
1.2.2 Dědictví	12
1.3 Dědický podíl.....	13
1.4 Odkaz.....	13
1.5 Pořízení pro případ smrti	14
1.5.1 Závěť	15
1.5.2 Dědická smlouva	15
1.5.3 Dovětek.....	16
1.6 Dědic.....	17
1.7 Nepominutelný dědic.....	18
1.7.1 Nezletilý a zletilý nepominutelný dědic	20
1.7.2 Výše povinného dílu nezletilého nepominutelného dědice, jímž je potomek dítěte zůstavitele, které nedědí	21
1.7.2.1 Předemření zůstavitelova dítěte	21
1.7.2.2 Zřeknutí se práva na povinný díl zůstavitelovým dítětem ...	22
1.7.2.3 Dědická nezpůsobilost zůstavitelova dítěte	23
1.7.2.4 Vydědění zůstavitelova dítěte	24
1.7.2.5 Odmítnutí dědictví zůstavitelovým dítětem.....	25
2. Výpočet povinného dílu	26
2.1 Úvod k výpočtu povinného dílu	26
2.2 Způsoby vypořádání povinného dílu	27
2.2.1 Dědický podíl a odkaz	27
2.2.2 Další možné způsoby vypořádání.....	29
2.2.2.1 Odbytné.....	30
2.2.2.2 Dohoda o vypořádání povinného dílu	30
2.2.3 Podoby plnění	31
2.3 Konkrétní postup výpočtu povinného dílu	31

3. Započtení	34
3.1 Obecně k započtení	34
3.2 Započtení na povinný díl	37
3.3 Započtení na dědický podíl	38
4. Právo na povinný díl	40
5. Vydědění a dědická nezpůsobilost	41
5.1 Vydědění	41
5.1.1 Zákonné důvody vydědění	43
5.1.2 Věk vyděděného potomka	47
5.2 Dědická nezpůsobilost	47
5.3 Ochrana nepominutelného dědice	49
6. Právo na nutnou výživu	51
6.1 Právo na nutnou výživu jako další z práv nepominutelného dědice	51
6.2 Jiná práva některých osob na zaopatření	53
7. Procesní stránka věci	55
7.1 Obecně k řízení o pozůstalosti	55
7.2 Účast nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti	55
7.2.1 Účast při soupisu pozůstalosti	55
7.2.2 Účast při určení obvyklé ceny pozůstalosti	56
7.2.3 Účast při vypořádání jeho povinného dílu	56
7.3 Řízení o pozůstalosti z hlediska nepominutelného dědice	57
7.3.1 Postup, jestliže nepominutelný dědic není vyděděn	57
7.3.2 Postup, jestliže nepominutelný dědic je vyděděn	58
8. Úprava v jiných zemích	60
8.1 Německo	60
8.2 Rakousko	61
9. Vývoj úpravy povinného dílu	62
9.1 ABGB	62
9.2 Občanský zákoník z roku 1950	64
9.3 Občanský zákoník z roku 1964	65
9.3.1 Původní znění	66
9.3.2 Poslední znění	66
Závěr	68
Resumé	70
Prameny	71

Úvod

Cíl této diplomové práce spočívá v představení povinného dílu jako významného institutu dědického práva v jeho kontextu a souvislostech a zároveň v pozastavení se nad některými nejednoznačnými otázkami, jež během výkladu vyvstanou. Rovněž je třeba zmínit, že po domluvě s vedoucím práce došlo oproti zásadám pro vypracování k doplnění některých kapitol a že další nesrovnalost v zadání diplomové práce, jíž je termín odevzdání do 31. března 2023, zapříčinilo prodloužení tohoto termínu do 31. března 2024.

První kapitola se věnuje nejprve samotnému povinnému dílu a jeho základní charakteristice včetně původu. Poté následuje stručné vymezení dalších pojmů, které s tématem práce souvisejí a je třeba se s nimi seznámit pro lepší orientaci v dané problematice. Konkrétně se jedná o pozůstalost a dědictví, dědický podíl, odkaz, pořízení pro případ smrti, závěť, dědickou smlouvu, dovětek, osobu dědice a v neposlední řadě také osobu nepominutelného dědice, jenž je právě tím, komu náleží právo na povinný díl, a proto zde také dostává více prostoru. Například pokud jde o povinný díl nezletilého nepominutelného dědice, který není zůstavitelovým dítětem, ale dalším potomkem.

Následující část rozebírá výpočet povinného dílu. Nejdříve je vysvětlen jeho základ, dále jsou uvedeny způsoby, jimiž lze povinný díl vypořádat, tedy dědický podíl, nebo odkaz, ale rovněž další alternativy, které představují dohoda o odbytém a dohoda o vypořádání povinného dílu. Nakonec práce představuje možné podoby plnění na povinný díl a konkrétní postup výpočtu.

Ve třetí kapitole je pozornost zaměřena na započtení, jako na důležitou a praktickou otázku související s povinným dílem, kdy práce nejdříve vymezuje jeho účel a základy společné pro oba druhy započtení a následně se věnuje zvlášť započtení na povinný díl a zvlášť na dědický podíl.

Čtvrtá část obsahuje výklad k právu na povinný díl. Podává informace o tom, kdy toto právo vzniká, dále kdy nepominutelnému dědici náleží, jaké podmínky je třeba splnit, co naopak v uplatnění práva na povinný díl brání a další specifické situace.

Pátá kapitola věnující se vydědění a dědické nezpůsobilosti nejprve v základu představuje první zmíněný pojem a jeho právní úpravu, způsoby, jimiž lze nepominutelného dědice vydědit, a formální požadavky na toto právní jednání. Následuje popis jednotlivých zákonných důvodů vydědění, přičemž větší prostor

je věnován vydědění z důvodu odsouzení pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze nepominutelného dědice, neboť zde došlo ke změně oproti dřívějším právním úpravám a dále v sobě pojem „*zvrhlé povahy*“ zahrnuje mnoho zajímavých souvislostí. Práce se více zabývá rovněž úpravou vydědění z důvodu dědické nezpůsobilosti, na první pohled matoucího ustanovení, jež má ale v našem právním řádu své opodstatnění. Závěrem této části je zmíněna otázka věku vyděděného potomka, rozebrán institut související s vyděděním, tedy dědická nezpůsobilost, a popsána ochrana nepominutelného dědice spočívající například v ustanoveních přiznávajících určitá práva opomenutým či neplatně vyděděným nepominutelným dědicům.

V šesté kapitole se práce věnuje právům některých osob na zaopatření, jež mají obdobný cíl jako právo na povinný díl (zvláště v případě nezletilých nepominutelných dědiců). Jedná se o zabezpečení osob, které byly na zůstaviteli více či méně závislé. První část obsahuje výklad k právu na nutnou výživu, jež se svojí povahou právu na povinný díl blíží nejvíce, neboť přísluší tomu, kdo by jinak byl nepominutelným dědicem. Druhá část pak pro úplnost stručně představuje další práva některých osob na zaopatření.

Následující (sedmá) část je zaměřena na procesní souvislosti povinného dílu. Na úvod, jenž v krátkosti charakterizuje řízení o pozůstalosti, navazuje úsek věnovaný účasti nepominutelného dědice v tomto řízení obecně a poté v jednotlivých situacích. Dále práce popisuje průběh řízení z pohledu nepominutelného dědice, přičemž po zevrubném popisu přechází k podrobnějšímu vymezení postupu v případě, kdy nepominutelný dědic není vyděděn a kdy naopak vyděděn je.

Předposlední kapitola obsahuje krátkou vsuvku v podobě srovnání české právní úpravy se zahraniční, konkrétně německou a rakouskou, jež mají s tou naší mnoho společného. Závěrečná část této diplomové práce se pak zabývá vývojem povinného dílu v předchozích kodexech občanského práva a porovnáním se současným stavem.

1. Definice povinného dílu a souvisejících pojmů

1.1 Povinný díl

Úprava povinného dílu se nachází v pátém dílu třetí hlavy a třetí části zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“), kdy jej § 1642 vymezuje jako část pozůstalosti, která náleží nepominutelnému dědici.

1.1.1 Historie

Původ tohoto institutu sahá až do starověkého Říma. Dr. Leopold Heyrovský v knize „*Dějiny a systém soukromého práva římského*“ sleduje jeho vznik od zákona XII tabulí, podle něhož mohl zůstavitel o svém jmění rozhodovat bez jakýchkoli omezení. Následně se uplatňoval přístup, podle kterého zůstavitel nesměl ty, kteří po něm měli ze zákona dědit jako první, ze závěti vynechat. Pokud jim nic nezůstavil, měl je vydědit.¹

V další fázi vývoje začal převládat názor, že když na ně zůstavitel v závěti nepamatoval, či jen ne dostatečně, jednal v rozporu s „*povinností příbuzenské lásky*“. V takovéto situaci sice závěť platila, ale ti, kteří se jí cítili být opomenuti, měli možnost obrátit se na praetora. Ten celou záležitost předal soudu, jenž závěť zneplatnil s odůvodněním, že zůstavitel nebyl při sepisování závěti duševně v pořádku.²

1.1.2 Základní charakteristika

Jedná se o právo nepominutelných dědiců, tedy dětí a případně dalších potomků, na alespoň určitou minimální část z pozůstalosti, pokud jim ji pořízení pro případ smrti nepřiznává. Právní úprava se v tomto případě vyrovnává s konfliktem mezi svobodou zůstavitele rozhodnout dle svého uvážení o tom, jak bude po jeho smrti naloženo s pozůstalostí, a potřebou zajistit potomky.³

Účel spočívá ve finančním zabezpečení zůstavitelových dětí, kdy zákon klade důraz především na ty, které ještě nedosáhly zletilosti, i dalších potomků. Zvláštností je, že § 1492 sice zakazuje zůstaviteli opominout nepominutelného

¹ DRÁPAL, Ljubomír a ŠEŠINA, Martin. *Povinný díl a jeho vypořádání* [online]. *Ad Notam*. 2016. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_416-povinny-dil-a-jeho-vyporadani. [cit. 2024-03-12].

² Tamtéž.

³ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1642. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

dědice, avšak pokud k tomu přeci jen dojde, závěť se v důsledku toho nestává neplatnou. Jedná se tak spíše o doporučení ideálního postupu.⁴

V případě, kdy si přeci jen zůstavitel na své dítě v závěti ani v dědické smlouvě nevzpomene a zůstává celou pozůstalost jiným osobám, popřípadě mu má připadnout méně, než kolik činí povinný díl, nestává se dítě dědicem, ale nepominutelným dědicem a má na tento povinný díl právo. Vedle toho v situaci, kdy zůstavitel sice pořídí pro případ smrti, ale předmětem tohoto pořízení je jen část pozůstalosti, zatímco zbývající je dostatečně vysoká na pokrytí hodnoty povinného dílu, stává se nepominutelný dědic dědicem podle zákonné dědické posloupnosti.⁵

Při určování toho, jakou má mít povinný díl hodnotu, se vychází ze stavu v době smrti zůstavitele. V okamžik sepsání závěti nelze proto přesně určit, jakou část pozůstalosti by měl zůstavitel ponechat svým nepominutelným dědicům, pokud si přeje, aby získali právě hodnotu povinného dílu a ne více. Jestliže se mezi sepsáním závěti a smrtí zůstavitele zvýší hodnota jeho majetku, takže to, co nepominutelným dědicům zůstavil, bude představovat menší část pozůstalosti a nebude stačit na pokrytí povinného dílu, nepominutelní dědici budou mít právo požadovat jeho vyrovnání.⁶

Svojí povahou je pohledávkou za dědici a nepominutelný dědic má tak postavení věřitele závětních dědiců, na rozdíl od dřívější úpravy, podle které byl dědicem sám. Uvedená pohledávka nepominutelného dědice může být uhrazena v zásadě buď v penězích, nebo i jinak, dědici mohou například vydat určitý předmět z majetku zůstavitele. Z této pohledávky ale nelze dovozovat dědické právo nepominutelného dědice nebo právo na vydání věci z pozůstalosti. Obdobně se k této otázce přistupuje rovněž v Německu či Rakousku. Pouhé právo na povinný díl sice není pro nepominutelného dědice nejpříznivějším výsledkem

⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1492. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁵ Tamtéž.

⁶ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 408. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

řízení o pozůstalosti, ale poskytuje mu alespoň tu výhodu, že se nemusí podílet na dlužích zůstavitele.⁷

1.2 Pozůstalost a dědictví

1.2.1 Pozůstalost

Podle § 1642 NOZ má nepominutelnému dědici povinný díl připadnout z pozůstalosti. Tu představuje zůstavitelovo jmění, které se skládá z aktiv i pasiv, přičemž se do pozůstalosti zahrnuje i to, co dědici před pozůstalostním soudem vědomě, či nevědomě vynechali. Do aktiv se kromě majetku patřícího zůstaviteli v době, kdy zemřel, řadí také pohledávky a majetková práva, které se objevily až později, a to za předpokladu, že příčina jejich vzniku pochází z doby, než zůstavitel zemřel, a že pokud by žil, pohledávky a práva by náležely jemu. Podle důvodové zprávy k NOZ do pozůstalosti spadají za určitých okolností také zůstavitelova subjektivní práva, například právo na bolestné.⁸

Obdobně se do pasiv zahrnují vedle dluhů, jež existovaly, když zůstavitel zemřel, rovněž dluhy, které sice vznikly, až když zůstavitel nebyl naživu, ale jejich původ přitom sahá do doby zůstavitelova života. Z dalších pasiv vzniknuvších po smrti zůstavitele lze zmínit například náklady na pohřeb či náklady některých osob na zaopatření. Důvodová zpráva k NOZ pak uvádí, že do pozůstalosti patří také subjektivní povinnosti, jestliže je jako dluh uznal orgán veřejné moci a lze se za pomoci státu domáhat jejich splnění.⁹

1.2.2 Dědictví

Pojem dědictví znamená pozůstalost z pohledu dědice a dovozuje se, že dědictví představuje souhrn majetku a dluhů, které dědic skutečně nabude. Pokud je tedy

⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1492. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1687. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].; TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_692-postaveni-nepominutelneho-dedice. [cit. 2024-03-14].

⁸ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1475. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].; *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 358. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].

⁹ Tamtéž.

dědic jen jeden a dědí celé zůstavitelovo jmění, dědictví se shoduje s pozůstalostí. Oproti tomu v případě, kdy je dědiců několik, představuje dědictví pouze část pozůstalosti a na jednu pozůstalost připadá několik dědictví.¹⁰

Dědictví lze také vykládat jako dědicovo právo na pozůstalost, či na dědický podíl i jiná práva. Dědic může v průběhu řízení o pozůstalosti dědictví například odmítnout, vzdát se jej či jej zcizit.¹¹

1.3 Dědický podíl

Právní úprava zůstaviteli dává na výběr, aby povinný díl zůstavil buď jako dědický podíl, nebo jako odkaz. Dědický podíl určuje, kolik má dědici případnou z pozůstalosti, a jeho výše může být stanovena zůstavitelem v závěti či dědické smlouvě a nakonec také právní úpravou v případě dědění na základě zákonné dědické posloupnosti. Zákon jej určí také ve chvíli, kdy zůstavitel sice sepiše závěť, kterou povolá dědice, ale dědické podíly již nestanoví. V této chvíli se uplatňuje § 1500 odst. 1 NOZ, podle kterého případně každému z dědiců stejně.¹²

Můžeme rozlišovat dva druhy dědického podílu, a to ideální a reálný. Ideální podíl je ten, jenž je vyjádřen zlomkem či procentem, zatímco reálný podíl představuje konkrétní věc či právo. V praxi se dlouhodobě uplatňuje spíše reálný dědický podíl, přičemž při nejasném znění závěti se výklad přiklání spíše k variantě, že se jedná o povolání dědiců. Zůstavitelé jako právní laici běžně používají sloveso „odkázat“, ačkoliv mají v úmyslu povolání dědice, nikoliv naříditi odkaz.¹³

1.4 Odkaz

Zůstavitel může povinný díl vůči svému dědici splnit také prostřednictvím odkazu, jenž se s NOZ vrátil do našeho právního řádu poté, co jej dva předcházející kodexy občanského práva neumožňovaly. Tento institut představuje pohledávku, kterou má odkazovník vůči závětním dědicům a na základě níž mu

¹⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1475. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].; FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 9. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1549. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

¹¹ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 19. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹² Tamtéž, s. 17.

¹³ Tamtéž, s. 18.

má být z pozůstalosti vydána konkrétní věc, či zřízeno právo. Zůstavitel jej využije, když si přeje, aby z jeho majetku určité osobě něco připadlo, ale nechce, aby tato osoba byla dědicem a nabyla po něm práva a povinnosti. To znamená, že s odkazem není spojena povinnost podílet se na zůstavitelových závazcích a hodí se jej použít v případě, kdy chce zůstavitel část svého majetku přenechat charitativním organizacím, muzeím, církvi a podobně. Další motivace k uplatnění odkazu může pro zůstavitele spočívat také v tom, že odkazovník, na rozdíl od dědice, není účastníkem řízení o pozůstalosti a nemůže do něj tedy nijak zasahovat. Když se bude odkazovník chtít domáhat svého práva, provede tak v odděleném řízení.¹⁴

Termín „odkaz“ pak může kromě již zmíněné pohledávky znamenat též samotnou věc, jež je dědic povinný odkazovníku vydat. Od odkazu je však třeba odlišit „příkaz“. Odkaz zůstavitel nařídí, pokud chce odkazovníku něco přenechat, zatímco příkaz pro dědice nebo odkazovníka znamená hlavně povinnost buď něco učinit, či nějak disponovat s pozůstalostí.¹⁵

1.5 Pořízení pro případ smrti

Pořízením pro případ smrti, které dle § 1492 NOZ nemá „zkrátit povinný díl nepominutelného dědice“, mohou být podle § 1491 NOZ „závěť, dědická smlouva nebo dovětek“. Jedná se o novinku zavedenou NOZ, neboť dříve bylo pořízení pro případ smrti vnímáno jen jako závěť. Vedle institutů, které jmenuje zákon ve výše zmíněném ustanovení a které představují pořízení pro případ smrti v užším smyslu, můžeme odlišit pořízení pro případ smrti v širším smyslu, kam kromě závěti, dědické smlouvy a dovětku patří také např. manželská smlouva o majetkovém režimu za předpokladu, že řeší uspořádání majetku v souvislosti se smrtí jednoho z manželů, dále smlouva, již se budoucí dědic zříkává svého

¹⁴ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 22. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].; SCHELLE, Karel a SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 68. ISBN 978-80-7201-931-1. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1552, 1571. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].; FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 24. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹⁵ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 23. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].; FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 23. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

dědického práva, prohlášení o vydědění nebo smlouva o darování pro případ smrti.¹⁶

1.5.1 Závěť

Zákon jako první upravuje závěť, jež je projevem zásady autonomie vůle zůstavitele. Dědická smlouva je sice z hlediska právní síly postavena výše, ale závěť se v praxi vyskytuje častěji a zároveň se jedná o základ, z něhož dědická smlouva vznikla.¹⁷

Podle § 1494 odst. 1 NOZ je závěť „*odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz*“. Jedná se o jednostranné právní jednání, které lze pořídit jako soukromou, nebo jako veřejnou listinu (notářským zápisem). Forma je nejčastěji písemná, ale NOZ v § 1542 odst. 1 za určitých okolností umožňuje také závěť ústní. Přitom také platí, že závěť musí pořídit zůstavitel osobně a sám, závěť více osob není možná.¹⁸

1.5.2 Dědická smlouva

Na rozdíl od závěti je dědická smlouva dvoustranným právním jednáním mezi zůstavitelem a jeho budoucím dědicem, kdy v ní zůstavitel budoucího dědice povolává a tento dědic s povoláním souhlasí. Zákon vedle toho umožňuje dědickou smlouvu uzavřít také ve prospěch třetí osoby. Po uzavření smlouvy může zůstavitel i nadále volně disponovat se svým majetkem, dotýkají se jej však jiná omezení. Nemůže například dědickou smlouvu sám odvolat. Jestliže ji bude chtít zrušit či změnit, bude k tomu potřebovat souhlas druhé strany, ledaže je možnost jednostranného odstoupení součástí smlouvy.¹⁹

¹⁶ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 77-78. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹⁷ *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 368. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1570. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

¹⁸ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 79. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 370. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].

¹⁹ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 79. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1644. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

Další omezení představuje část pozůstalosti, o které lze takto pořídit. Smluvní strany se mohou dohodnout pouze ve vztahu ke třem čtvrtinám. Jinak pro dědickou smlouvu stejně jako pro závěť platí, že ji zůstavitel musí uzavřít sám. Odlišně od závěti může mít ale jen formu veřejné listiny.²⁰

Jedná se o nejvýznamnější z dědických titulů, přičemž důvodem je její dvoustrannost. Závěť je ve srovnání s ní pouze jednostranným projevem vůle, který může zůstavitel relativně snadno změnit. I přes její sílu se ale nejedná o způsob, jak se vyhnout povinnosti přenechat nepominutelnému dědici povinný díl. V situaci, kdy bude dědickou smlouvou nepominutelný dědic opomenut či zkrácen na svém právu, má povinnost k vyplacení hodnoty povinného dílu i smluvní dědic.²¹

Kromě toho je také její návrat do právní úpravy dědického práva po více než 60 letech v souladu se snahou NOZ o větší důraz na autonomii vůle zůstavitele při rozhodování o osudu jeho pozůstalosti.²²

1.5.3 Dovětek

Dovětek se stejně jako dědická smlouva navrátil do našeho právního řádu po delší odmlce a stejně jako závěť je jednostranným projevem vůle. Zůstavitel má možnost jej využít na základě § 1498, pokud si přeje „*nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz*“. Na rozdíl od závěti a dědické smlouvy dovětek není dědickým titulem, a proto tedy neumožňuje využít jej k povolání k dědění.²³

Dovětek může být dvojího druhu. Testamentární dovětek souvisí s určitou závětí a zůstavitel jej využije zpravidla, když chce doplnit něco, co v závěti omylem či úmyslně chybí. Vedle toho dovětek intestátní platí nezávisle na závěti,

²⁰ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 79. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

²¹ Tamtéž, s. 280-281.; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1645. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

²² FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 280. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 393. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].

²³ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 79, 102. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

kteřá nemusí ani existovat. Konkrétní úprava v NOZ je velmi stručná, protože jinak se tento institut řídí ustanoveními o závěti.²⁴

1.6 Dědic

Před nepominutelným dědicem je třeba nejdříve vymezit, kým je dědic. Dědice definuje § 1475 odst. 3 NOZ jako toho, komu „náleží dědické právo“. Dále však právní úprava přesně nevymezuje, kdy se jím určitá osoba stává, zda je to už ten, u koho se očekává, že je dědicem, ten, koho soud poučil o jeho dědickém právu za předpokladu, že dědictví neodmítl, nebo jen ten, komu soud potvrdil nabytí dědictví.²⁵

Blíže se k této otázce vyjádřila judikatura. Podle usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2174/2001 se osoba stává dědicem, jakmile jí soud svým rozhodnutím potvrdí dědictví, také pokud z dědictví získá jeho poměrnou část či jí z něj něco připadne na základě dohody o vypořádání dědictví. Než se tak stane, jedná se pouze o domnělého dědice, jenž ale poté postavení dědice nabude zpětně k okamžiku zůstavitelova úmrtí.²⁶

To, že dědic má dle zákona dědické právo, ho pak odlišuje od odkazovníka, jemuž náleží pouze konkrétní pohledávka za dědici, a od nepominutelného dědice, který je zůstavitelovým věřitelem. Jako dědice může zůstavitel povolat osobu fyzickou, a to i takovou, jež se ještě nenarodila, musí ale zůstavitele přežít. V pořízení pro případ smrti lze vedle ní pamatovat také na osobu právnickou. Podmínkou je zde její právní osobnost, kterou získává při svém vzniku. Zůstavitel má však možnost jako dědice povolat i právnickou osobu, jež má teprve vzniknout za předpokladu, že k tomu dojde do roka od jeho

²⁴ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 80, 102. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

²⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1475. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. června 2002, sp. zn. 30 Cdo 2174/2001. [cit. 2024-03-14].; ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1475. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

úmrtí. Za zmínku stojí rovněž § 1634 NOZ, který vyjasnil dříve spornou otázku, jestli je stát v případě odúmrti dědicem, stanovením, že tomu tak je.²⁷

Dědic je zůstavitelovým právním nástupcem, který vstupuje do jeho práv a povinností. Tím nezískává pouze zůstavitelův majetek, ale také jeho dluhy a nehraje přitom roli, jestli o všech věděl, či o nich neměl tušení. Rovněž nastupuje na jeho místo v soudních a jiných řízeních. Obranu představuje výhrada soupisu, díky které, pokud je správně uplatněna, mají dědici povinnost hradit dluhy zůstavitele maximálně v hodnotě nabytého dědictví. Kromě toho právní úprava dědici umožňuje nechtěné dědictví odmítnout, vzdát se ho, zřici se ho či jej zcizit.²⁸

1.7 Nepominutelný dědic

O nepominutelných dědicích můžeme hovořit ve chvíli, kdy zůstavitel tyto osoby (své děti nebo jejich potomky) do pořízení pro případ smrti buď vůbec nezahrne, nebo jim stanoví méně, než kolik má činit jejich povinný díl.²⁹ Termín „nepominutelný dědic“ v sobě obsahuje určitý rozpor. Pokud jej totiž zůstavitel opomine a rozhodne se na něj v poslední vůli nepamatovat, toto dítě, případně další potomek, není dědicem, ale přísluší mu pouze právo na povinný díl, který může obdržet v penězích.³⁰

Další zvláštnost spočívá v tom, že právní úprava dědici nedovoluje zkrátit povinný díl nepominutelného dědice, ale zároveň není problém, pokud jej úplně, nebo jen částečně opomine, protože závěť je v tomto případě platná. Jen s tím, že nepominutelný dědic má právo na vyplacení povinného dílu. Podle předchozí

²⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1475. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].; FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 9. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1546. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

²⁸ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 3. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 15. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

²⁹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1643. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

³⁰ Tamtéž, k § 1642.; ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 271-272. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

úpravy přitom měla tato skutečnost za následek relativní neplatnost příslušné části závěti.³¹

Nepominutelné dědice určuje NOZ v § 1643 odst. 1 stejně jako předchozí úprava jako děti zůstavitele, případně další potomky, pokud děti nedědí, přičemž nehraje roli, zda se děti narodily v manželství, či nikoli, nebo zda jsou osvojené. Pouze pokud bylo dítě osvojeno jako zletilé, platí, že mu povinný díl náleží z dědictví po osvojiteli, nikoli však po předcích osvojitele, a zároveň mají v této situaci za určitých okolností děti osvojence právo na povinný díl z dědictví po osvojiteli. Kromě toho může být nepominutelným dědicem také nenarozené dítě (nasciturus) za předpokladu, že se narodí živé.³²

Před zákonnou dědickou posloupností má v zásadě přednost dědění ze závěti. Výjimku představují právě nepominutelní dědici a jedná se zde o projev zásady familiarizace omezující autonomii zůstavitele při pořizování pro případ smrti. To, že má zůstavitel jinak právo rozhodnout o tom, jak bude po jeho smrti naloženo s pozůstalostí, pak vychází z práva vlastnit majetek zakotveného v Listině základních práv a svobod.³³

Potomci získávají postavení nepominutelného dědice ve chvíli, kdy dítě zůstavitele nedědí, například zemře ještě před zůstavitelem nebo zároveň s ním. Dále k tomuto stavu může dojít, pokud dítě odmítne dědictví ze závěti, když mělo toto dědictví nižší hodnotu než povinný díl. Také může nastat situace dědické nezpůsobilosti dítěte, kdy potomek tohoto dítěte dědí ze zákona místo něj i za předpokladu, že nezpůsobilé dítě je v době úmrtí zůstavitele stále naživu.³⁴

Dítě zůstavitele také nedědí, když se zřekne dědického práva. Aby se ale toto zřeknutí nevztahovalo na jeho potomky, je třeba to se zůstavitelem dohodnout. Poslední případ, kdy zůstavitelovo dítě nedědí, představuje vydědění. Potomci vyděděného dítěte mohou mít dědické právo ale pouze za předpokladu, že toto dítě zemřelo ještě před zůstavitelem. Když však vyděděný zůstavitele přežije, potomci vyděděného dědické právo nemají, mají ale právo na povinný díl,

³¹ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 269. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

³² FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 403. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1687. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

³³ SCHELLE, Karel a SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 83. ISBN 978-80-7201-931-1. [cit. 2024-03-14].

³⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1643. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

neboť právní úprava je zde vylučuje pouze z dědického práva. Výklad tohoto ustanovení není úplně jistý, zůstavitel může ale v každém případě na tyto potomky pamatovat v závěti.³⁵

Vedle zmíněných situací, při kterých nedědí dítě zůstavitele a postavení nepominutelného dědice přechází nebo může přejít na potomky dítěte, mohou nastat ještě jiné, jež neumožňují, aby právo na povinný díl získal další potomek. Jednak k tomuto dochází, když se dítě zůstavitele jako nepominutelný dědic dědictví vzdá na základě § 1490 odst. 1 NOZ, a jednak pro předluženost pozůstalosti.³⁶

1.7.1 Nezletilý a zletilý nepominutelný dědic

Zákon rozlišuje mezi nepominutelným dědicem nezletilým a zletilým, kdy na nezletilého je pro případ zůstavitelovy smrti pamatováno více než na zletilého. Podle první věty § 1643 odst. 2 NOZ má nezletilý nepominutelný dědic právo na minimálně tři čtvrtiny toho, co by mu náleželo v případě dědění podle zákona. Vedle toho, pokud je nepominutelný dědic zletilý, určuje NOZ ve větě druhé § 1643 odst. 2 jeho povinný díl na nejméně jednu čtvrtinu toho, co by jinak dědil podle zákona.

Při tom je třeba mít na paměti, že výše povinného dílu se odvíjí výhradně od zletilosti nepominutelného dědice. Svéprávnost zde proto nehraje žádnou roli. Pokud není nabyta nejčastějším způsobem, kterým je dosažení osmnácti let (okamžik dosažení zletilosti), ale nepominutelný dědic ji získá buďto uzavřením manželství, či mu ji přizná soud ještě jako nezletilému, bude mít stále právo na povinný díl ve výši tří čtvrtin zákonného dědického podílu.³⁷

Smysl rozdílné výše hodnoty povinného dílu v závislosti na zletilosti nepominutelného dědice spočívá patrně v rozdílné životní situaci po smrti zůstavitele. Zatímco zletilý nepominutelný dědic se již pravděpodobně živí sám

³⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1643. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].; DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni. [cit. 2024-03-15].

³⁶ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1492. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

³⁷ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 405. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

a smrt rodiče jej z ekonomického hlediska příliš nezasáhne, nezletilý nepominutelný dědic je na něj v těchto otázkách více či méně odkázán jako na svého živitele, a je tedy třeba, aby se mu z pozůstalosti dostalo vyšší hodnoty pro zajištění jeho potřeb.

1.7.2 Výše povinného dílu nezletilého nepominutelného dědice, jímž je potomek dítěte zůstavitele, které nedědí

Zajímavou problematiku v souvislosti se zletilostí nepominutelného dědice představuje otázka výše povinného dílu u nezletilého nepominutelného dědice, jenž není zůstavitelovým dítětem, nýbrž potomkem v dalším stupni. Ačkoli dřívější literatura vztahující se k přechozím občanským zákoníkům byla toho názoru, že se výše povinného dílu potomka zůstavitelova dítěte odvíjí od jeho zletilosti, dnes můžeme dospět k závěru, že by jeho povinný díl měl být stejný jako u zůstavitelova dítěte.³⁸

Změnit přístup lze zejména proto, že nová úprava dědického práva daleko více dbá na dodržování vůle zůstavitele. Právní úprava umožňuje, aby nastaly následující situace.³⁹

1.7.2.1 Předemřeni zůstavitelova dítěte

Dítěti zůstavitele nemusí náležet právo na povinný díl ve chvíli, kdy zemře ještě před zůstavitelem. Na jeho místo tedy vstupují jeho potomci, vnoučata zůstavitele, kterým toto právo připadne místo něj a kteří by dle znění zákona, pokud jsou nezletilí, měli získat alespoň tři čtvrtiny zákonného dědického podílu.⁴⁰

Protože ale při dědění podle zákonné dědické posloupnosti další potomci dědicí namísto zůstavitelova dítěte pouze zauímají jeho místo a sami vlastní dědický podíl nemají, nabízí se odpověď, že k nabytí práva na povinný díl namísto zletilého předemřelého dítěte lze přistupovat obdobně a že další potomci zůstavitele by tedy měli mít právo na povinný díl jen v hodnotě jedné čtvrtiny zákonného dědického podílu, i pokud jsou nezletilí.⁴¹

³⁸ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni. [cit. 2024-03-15].

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

Další argument podporující tento závěr se naskýtá při přihlédnutí k účelu právní úpravy výše povinného dílu. Zákon přiznává nezletilému nepominutelnému dědici povinný díl ve vyšší hodnotě proto, že předpokládá jeho odkázanost na zůstavitele a neschopnost se živit, a je tedy ve srovnání se zletilým nepominutelným dědicem potřeba větší zajištění. Pokud se ale nezletilým nepominutelným dědicem stane vnouče zůstavitele, znamená to, že již muselo dědit po svém rodiči (předemřelém dítěti zůstavitele), či dostat alespoň povinný díl, a tak by již o něj mělo být dostatečně postaráno.⁴²

Je třeba přihlédnout i k tomu, že zásadní význam má podle současné právní úpravy autonomie vůle zůstavitele. Ve chvíli, kdy zůstavitel své dítě opomene a nepřeje si mu ze své pozůstalosti nic zanechat, vztahuje se toto opomenutí i na potomky tohoto dítěte. Pokud by tak byl potomku předemřelého dítěte jako nezletilému nepominutelnému dědici přiznán povinný díl ve vyšší hodnotě, než kolik by mělo jinak dostat předemřelé dítě, vůle zůstavitele by nebyla respektována.⁴³

S tím souvisí také to, že v zájmu autonomie vůle, ale také právní jistoty, by měl zůstavitel při pořizování pro případ smrti vědět, s jakou částí pozůstalosti má počítat na povinný díl nepominutelných dědiců. I tak bude přítomna určitá míra nejistoty, protože dědické právo je založeno na událostech, jež nelze nikdy s jistotou předvídat, ale pokud by měl nezletilý nepominutelný dědic příbuzný se zůstavitelem ve vyšším stupni mít právo na tři čtvrtiny zákonného dědického podílu, tato nejistota by se podstatně zvýšila.⁴⁴

Existuje však i opačný názor, podle kterého by nezletilému nepominutelnému dědici měl připadnout povinný díl v této výši bez ohledu na to, v jakém stupni je se zůstavitelem příbuzný, protože právo na povinný díl má být dle tohoto přístupu samostatné, a není proto závislé na právu někoho jiného.⁴⁵

1.7.2.2 Zřeknutí se práva na povinný díl zůstavitelovým dítětem

V případě, kdy se zůstavitelovo dítě práva na povinný díl zřekne, vztahuje se toto zřeknutí i na další potomky. Strany se ale mohou dohodnout jinak. Za této situace

⁴² DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni. [cit. 2024-03-15].

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

pak není jasné, jaké výše by měl povinný díl pro nezletilé potomky zůstavitelova dítěte dosahovat. Lze se však domnívat, že by měl činit jednu čtvrtinu zákonného dědického podílu stejně jako u potomka předemřelého dítěte, jelikož se mu svým výsledkem podobá.⁴⁶

Nabízí se úvaha, jestli je možné výši povinného dílu dohodnout. Protože se ustanovení upravující tuto problematiku nachází v části NOZ, jež obsahuje absolutní majetková práva, a podle § 978 se od nich „*lze odchytil ujednáním s účinky vůči třetím osobám, jen připouští-li to zákon*“, nepřipadá toto řešení v úvahu.⁴⁷

1.7.2.3 Dědická nezpůsobilost zůstavitelova dítěte

Jestliže se zůstavitelovo dítě dopustilo něčeho, pro co je dědicky nezpůsobilé, na jeho místo nastupují jeho děti, přičemž jejich právo na povinný díl není vázáno na právo nezpůsobilého. Nabízí se proto závěr, že by těmto nepominutelným dědicům, pokud jsou nezletilí, měly připadnou alespoň tři čtvrtiny toho, co by jinak dědili podle zákonné dědické posloupnosti.⁴⁸

Znamenalo by to ale, že pokud by zůstavitelovo dítě jako zletilý nepominutelný dědic mělo na svědomí něco, pro co by bylo dědicky nezpůsobilé, a mělo by nezletilého potomka, na kterého by právo na povinný díl přešlo, na vyplacení povinného dílu by v konečném důsledku připadlo z pozůstalosti více, než když by se zůstavitelovo dítě ničeho nedopustilo. Pro dědice, na které zůstavitel třeba i výslovně pamatoval v závěti, by to pak znamenalo nižší dědické podíly a pro zůstavitele nižší vliv na rozhodování o osudu jeho pozůstalosti.⁴⁹

Vedle toho by vidina vyšší hodnoty povinného dílu mohla svádět k záměrnému naplňování ustanovení o dědické nezpůsobilosti, jelikož dotyčný by sice nedědil, ale jeho rodině by připadl majetek ve vyšší hodnotě. Z těchto důvodů by i v případě nezletilých potomků dědicky nezpůsobilých dětí zůstavitele měl povinný díl činit jednu čtvrtinu zákonného dědického podílu.⁵⁰

⁴⁶ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni. [cit. 2024-03-15].

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

1.7.2.4 Vydědění zůstavitelova dítěte

U vydědění se ve vztahu k potomkům vyděděného rozlišují dvě možnosti. V jedné z nich vyděděné dítě již není po zůstavitelově smrti naživu a dědí místo něj jeho děti, tedy vnuci zůstavitele. Vedle toho v jiném případě vyděděný zůstavitel přežije a nedědí ani jeho potomci. I tehdy mají ale právo na povinný díl, jelikož ustanovení § 1646 odst. 3 NOZ jim odjímá dědické právo, ne však právo na povinný díl. Tomu napomáhají i některé právní zásady, například, že „vydědění se nemá podporovat“.⁵¹

Zastánce opačného názoru by mohl argumentovat tím, že v případě zřeknutí se dědického práva podle § 1484 odst. 1 NOZ nastávají jeho účinky i pro potomky osoby, jež se práva zřekla, a že tento akt zahrnuje vedle dědického práva také právo na povinný díl. Rovněž v případě vzdání se dědictví podle § 1490 odst. 1 NOZ platí, že pokud tak učiní nepominutelný dědic, bude to mít dopad také na povinný díl a jeho potomky. Právní úpravu těchto dvou institutů ale nelze použít pro výklad práva na povinný díl v případě potomka vyděděného dítěte, neboť zatímco vydědění představuje sankci, zřeknutí a vzdání se dědického práva jsou ujednáními. Naopak se lze domnívat, že by se kvůli tomuto rozdílu mělo při interpretaci postupovat jinak.⁵²

Vydědění se však hodí srovnat s dědickou nezpůsobilostí. Při ní dědí místo dědicky nezpůsobilého jeho potomek dokonce i v případě, kdy nezpůsobilý zůstavitel přežil. Přitom dědická nezpůsobilost nastává z vážnějších důvodů, které mají na zůstavitele horší dopad než důvody, pro něž lze vydědit nepominutelného dědice.⁵³

Kdo tvrdí, že potomek vyděděného dítěte nemá právo ani na povinný díl, zdůvodňuje svůj pohled často ustanovením § 1647 NOZ, podle něhož pokud se zůstavitel rozhodne své dítě vydědit kvůli zadlužení nebo marnotratnému způsobu života, musí zároveň povinný díl přenechat potomkům vyděděného dítěte. Jestliže mají podle tohoto přístupu další potomci v tomto případě na povinný díl právo, znamenalo by to, že u vydědění z jiných zákonných důvodů by ho naopak mít

⁵¹ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni. [cit. 2024-03-15].

⁵² HORÁK, Ondřej. *Postavení potomků vyděděného potomka* [online]. *Ad Notam*. 2016. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_367-postaveni-potomku-vydedeneho-potomka. [cit. 2024-03-15].

⁵³ Tamtéž.

nemuseli. Zahraniční právní úpravy však důvod vydědění uvedený v § 1647 NOZ obsahují také a nijak nebrání tomu, aby potomkům vyděděného dítěte náleželo právo na povinný díl.⁵⁴

V souvislosti s potomky vyděděného dítěte lze zmínit též jejich samotné dědické právo. Podle § 1646 odst. 3 NOZ tito v zásadě (kromě povinného dílu) nedědí. To však není zcela v souladu s vůlí zůstavitele, který při vydědění zmiňuje pouze své dítě a nikoli jeho potomky, i když může určit jinak. Zároveň se jeví jako zvláštní předpoklad, že by v případě vydědění zůstavitelova dítěte, měly místo dalších potomků, jeho vnoučat, dědit raději další příbuzné osoby tak, jak je stanovena zákonná dědická posloupnost. Na posledním místě má tak před zůstavitelovými vnoučaty přednost dokonce stát, což odporuje zásadám zachování hodnot a rodinné solidarity.⁵⁵

Výše povinného dílu pro potomka vyděděného dítěte bude jedna čtvrtina jeho zákonného dědického podílu, ať už je zletilý, či ne. Důvody jsou obdobné jako v případě dědicky nezpůsobilého dítěte a dítěte, jež zůstavitele předemřelo. Zůstavitel by hodnotu povinného dílu, jenž je institutem, který nezávisí na jeho vůli, neměl vyděděním zvýšit.⁵⁶

Také by se nemělo stát, aby se rodině vyděděného dítěte ve chvíli, kdy má nezletilého potomka, dostalo více než zůstavitelovu zletilému dítěti, které bylo opomenuto, a které má proto právo na povinný díl ve výši jedné čtvrtiny dědického podílu podle zákonné dědické posloupnosti.⁵⁷

1.7.2.5 Odmítnutí dědictví zůstavitelovým dítětem

V situaci, kdy zůstavitelovo dítě odmítne dědictví, bude mít jeho zletilý i nezletilý potomek právo na povinný díl ve výši jedné čtvrtiny zákonného dědického podílu. Kdyby totiž měla být jeho hodnota vyšší, výsledek by pravděpodobně nebyl v souladu s tím, co zůstavitel při pořizování pro případ smrti zamýšlel.⁵⁸

Mohla by například nastat situace, kdy by zůstavitel svému dítěti zůstavil majetek právě v hodnotě povinného dílu a tento by jej odmítl proto, aby jeho

⁵⁴ HORÁK, Ondřej. *Postavení potomků vyděděného potomka* [online]. *Ad Notam*. 2016. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_367-postaveni-potomku-vydedeneho-potomka. [cit. 2024-03-15].

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni. [cit. 2024-03-15].

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

nezletilé dítě získalo povinný díl v hodnotě tří čtvrtin zákonného dědického podílu namísto jemu zůstaveného majetku v hodnotě jedné čtvrtiny.⁵⁹

2. Výpočet povinného dílu

2.1 Úvod k výpočtu povinného dílu

Pro zjištění výše povinného dílu je třeba znát počet osob v první dědické třídě. Na jeho základě zjistíme zákonný dědický podíl a ten poté vynásobíme buď jednou, nebo třemi čtvrtinami v závislosti na tom, zda je nepominutelný dědic zletilý, či nikoliv. Když by kupříkladu zůstavitel měl dvě nezletilé děti a žádnou manželku, zákonný dědický podíl každého dítěte by činil jednu polovinu pozůstalosti a výše povinného dílu každého dítěte by se rovnala součinu jedné poloviny a tří čtvrtin, tedy třem osminám zákonného dědického podílu.⁶⁰

Pokud by ale tyto děti byly již zletilé, povinný díl každého z nich by se rovnal součinu jedné poloviny a jedné čtvrtiny, tedy pouze jedné osmině zákonného dědického podílu. V případě, kdy nepominutelným dědicem není dítě zůstavitele, ale jeho děti, o hodnotu povinného dílu se mezi sebou dělí. Když by tak výše zmíněné dítě nedědilo a postavení nepominutelného dědice místo něj zaujaly jeho dvě děti, každé z nich by mělo právo na povinný díl v hodnotě jedné šestnáctiny.⁶¹

Pro výpočet povinného dílu je také podstatné zmínit, že, jak říká judikatura Nejvyššího soudu, při jeho zjišťování se vychází z teoretické zákonné dědické posloupnosti, na základě které by se dědilo, pokud by zůstavitel nepořídil pro případ smrti. Nemá proto význam, když jeden z nepominutelných dědiců nedědí. Při výpočtu zákonného dědického podílu, a tedy i povinného dílu se s ním nadále počítá.⁶²

Ustanovení § 1645 NOZ mezi tyto osoby zahrnuje toho, „*kdo se zřekl dědictví nebo povinného dílu*“, a dále toho, „*kdo je dědicky nezpůsobilý nebo kdo byl zůstavitelem vyděděn*“, přičemž smysl této úpravy spočívá v zajištění toho, aby nepominutelný dědic nebyl zvýhodněn z toho důvodu, že jiný nepominutelný

⁵⁹ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni. [cit. 2024-03-15].

⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1643. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. září 2013, sp. zn. 21 Cdo 1853/2012. [cit. 2024-03-15].

dědic nedědí. Vedle těchto osob se ale jedná také o toho, kdo se nedožil smrti zůstavitele nebo zemřel zároveň s ním, toho, kdo dědictví odmítl, a také toho, kdo byl opomenut anebo je neznámého pobytu.⁶³

2.2 Způsoby vypořádání povinného dílu

2.2.1 Dědický podíl a odkaz

NOZ v § 1644 odst. 1 umožňuje zůstavení povinného dílu ve dvou podobách, a to buď jako dědický podíl, nebo odkaz. Jedná se o situaci, kdy zůstavitel na nepominutelného dědice pamatuje rovnou v pořízení pro případ smrti a ten se v důsledku toho stává dědicem, či odkazovníkem, a ne věřitelem jako v případě, kdy je zůstavitelem opominut.⁶⁴

Je však potřeba, aby byl nepominutelný dědic za dědice přímo povolán a aby jeho podíl v hodnotě povinného dílu nebyl zatížen, například podmínkou. Pokud ale takovou podmínku zůstavitel přece jenom stanoví, bude se jednat o relativní neplatnost a nepominutelný dědic se bude moci sám rozhodnout, zda ji splní, či nikoliv. V případě, kdy zůstavitel nějakým nařízením, například již zmíněnou podmínkou, zatíží dědický podíl, který přesahuje hodnotu povinného dílu, bude mít toto nařízení význam jen pro to, co přesahuje povinný díl.⁶⁵

Právní úprava v § 1644 odst. 1 NOZ upravujícím zatížení však není zcela jasně srozumitelná. Odborná literatura sice zmiňuje příklady zatížení, jež nejsou možná, třeba právo stavby či věcná břemena, ale neřeší už, jestli má význam to, že majetek byl zatížen už v době, kdy ještě zůstavitel žil. Nebylo by ale v pořádku, aby mělo toto pravidlo dopad na osoby, kterým ze zatížení plynou určitá práva.⁶⁶

NOZ v prvním a druhém odstavci § 1644 sice používá jiné výrazy, avšak pravděpodobně spolu obě ustanovení souvisejí a lze je i podle důvodové zprávy vykládat tak, že „*povinný díl musí zůstat zcela nezatížen zůstavitelovými nařízeními pro případ smrti*“. Naše právní úprava má v této věci mnoho společného s dřívější rakouskou, z níž vychází, a lze proto zohlednit rozhodnutí

⁶³ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1645. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁶⁴ Tamtéž, k § 1644.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ PLAŠIL, Filip. *Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ* [online]. *Ad Notam*. 2020. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_813-zkraceni-prava-na-povinny-dil-uvaha-nad-s-1644-a-1517-oz. [cit. 2024-03-15].

rakouského Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 6 Ob 189/98g ze dne 15. října 1998.⁶⁷

Ten dovodil, že přirozené vlastnosti věci, které jsou podstatné při stanovení její hodnoty, nepředstavují zatížení. Zároveň odborná literatura vztahující se k rakouskému právu zastává názor, podle něhož závady vyskytující se již v době zůstavitelova života nejsou nedovolenými zatíženími.⁶⁸

V § 1644 odst. 2 NOZ stanovuje, že se nemá přihlížet k těm nařízením zůstavitele, která „omezují povinný díl“, což může působit jako zdánlivost. Tento výklad by však nebyl vhodný hned z několika důvodů. Předně by navazující ustanovení v § 1644 odst. 3 NOZ, podle něhož má nepominutelný dědic možnost volby, způsobovalo podmíněnou zdánlivost nařízení zůstavitele, u které by záleželo na nepominutelném dědici, jestli nařízení přijme, nebo ne. Zdánlivost by znamenala problém rovněž ve chvíli, kdy by nepominutelný dědic povinný díl nepožadoval.⁶⁹

S § 1644 souvisí ustanovení § 1517 NOZ, které upravuje situaci, kdy zůstavitel určí svěřenského nástupce pro své nezletilé dítě, jež ještě nemá pořizovací způsobilost. Jakmile se toto dítě stane způsobilým pořizovat, svěřenské nástupnictví zanikne co do výše povinného dílu. Jde tedy pravděpodobně o omezení povinného dílu svěřenským nástupnictvím, avšak podle důvodové zprávy se o omezení nejedná, protože než dítě získá pořizovací způsobilost, nemá možnost s majetkem nakládat.⁷⁰

Ve skutečnosti tomu tak ale není. I když není možné, aby toto dítě učinilo pořizování pro případ smrti, právní úprava připouští, aby s majetkem nakládalo mezi živými s pomocí opatrovníka nebo zákonného zástupce. Je tedy vhodné § 1517 NOZ interpretovat tím způsobem, že nezletilé dítě, které nemá pořizovací způsobilost a kterému byl stanoven svěřenský nástupce, může s majetkem volně disponovat do výše povinného dílu a nepotřebuje k tomu přitom svolení následného dědice. Ve chvíli, kdy dítě bude způsobilé pořizovat, přestane svěřenské nástupnictví, co se týče povinného dílu, existovat.⁷¹

⁶⁷ PLAŠIL, Filip. *Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ* [online]. *Ad Notam*. 2020. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_813-zkraceni-prava-na-povinny-dil-uvaha-nad-s-1644-a-1517-oz. [cit. 2024-03-15].

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

Pokud jde o druhý způsob zůstavení povinného dílu, tedy odkaz, jeho zatížení se řídí stejnými pravidly jako zatížení dědického podílu. Když ale zůstavitel nezanechá povinný díl ve formě dědického podílu ani odkazu, má nepominutelný dědic právo na to, aby mu byla jeho hodnota vyplacena v penězích.⁷²

Dědic má možnost dědický podíl i odkaz odmítnout. Pokud to provede u dědického podílu, lze tak učinit s výhradou povinného dílu, zatímco pokud odmítne odkaz, může povinný díl žádat. To, zda se zůstavitel rozhodne pro dědický podíl, či pro odkaz bude mít později význam v dědickém řízení. Pokud bude nepominutelnému dědici zůstaven dědický podíl, stane se z něj dědic, a tudíž také účastník celého řízení. Zatímco v situaci, kdy bude jeho povinný díl splněn prostřednictvím odkazu, bude se pozůstalostního řízení účastnit jen v záležitostech soupisu pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a vypořádání povinného dílu.⁷³

2.2.2 Další možné způsoby vypořádání

Vedle dědického podílu a odkazu ale existují i další možnosti. Nepominutelný dědic má možnost se závětními dědici uzavřít dohodu o odbytném, které je dohodnutou částkou, dále může být povinný díl vypořádán pomocí pododkazu, nebo může být mezi nepominutelným dědicem a dědici sjednána dohoda o vypořádání povinného dílu, kdy se jeho výše na rozdíl od odbytného určuje stanoveným postupem.⁷⁴

Pokud nedojde k dohodě, nepominutelný dědic může žádat určení výše povinného dílu soudem, v tomto případě jej lze vyrovnat pouze úhradou v penězích. Může dojít i k tomu, že zůstavitel určí nepominutelnému dědici menší podíl, než by měl. Východiskem je dohoda o rozdělení pozůstalosti, jež dědický podíl nepominutelného dědice zvýší.⁷⁵

⁷² ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1644. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁷³ Tamtéž, k § 1654.; FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 408. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

⁷⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1654. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁷⁵ Tamtéž.

Povinný díl ale není vůbec třeba vyřešit v rámci řízení o pozůstalosti, strany se na něm mohou dohodnout po skončení tohoto řízení, nebo se ho může nepominutelný dědic domáhat v řízení u obecného soudu.⁷⁶

2.2.2.1 Odbytné

Aby se ale v řízení o pozůstalosti notář povinným dílem vůbec zabýval, je potřeba, aby o něj nepominutelný dědic požádal. Když tak tato osoba učiní, ostatní dědici mu jej mohou hradit ve splátkách. NOZ jeho splacení umožňuje také formou odbytného na základě § 1657. Jedná se o obnos, který si spolu strany dědického řízení domluví, díky čemuž se nemusí povinný díl složitě vypočítávat, jelikož není potřeba, aby odpovídal hodnotě povinného dílu. Při využití dohody o odbytném není již třeba postupovat podle § 1655 a § 1656, podle kterých se jinak výpočet povinného dílu provádí. Pro všechny se jedná o výhodnou situaci, neboť je to rychlejší a také méně nákladné, když není třeba hradit soupis a odhad, což ocení zejména dědici, jejichž podíl by tímto utrpěl.⁷⁷

Odbytné lze vyplatit v penězích, nebo i jinými způsoby, například z pozůstalosti, ale jsou možné též oba způsoby zároveň. Právní úprava umožňuje dohodu o odbytném uzavřít jak v průběhu dědického řízení, kdy se schvaluje zvláštním usnesením, tak až na konci řízení, kdy je pouze součástí rozhodnutí o dědictví. Dohodu o odbytném schválí soud poté, co ji posoudí například z hlediska toho, jestli neomezuje ostatní věřitele, třeba jiného nepominutelného dědice. V případě schválení dohody během řízení se okamžikem právní moci usnesení nepominutelný dědic, který je stranou této dohody, již řízení neúčastní. Proti rozhodnutí soudu o schválení dohody o odbytném zákon připouští odvolání.⁷⁸

2.2.2.2 Dohoda o vypořádání povinného dílu

Kromě dohody o odbytném mohou dědici s nepominutelným dědicem uzavřít také dohodu o vypořádání povinného dílu. Od první zmíněné se ale odlišuje tím, že se vychází z hodnoty pozůstalosti a hodnota povinného dílu je přesně určená, je ale

⁷⁶ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1654. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁷⁷ Tamtéž, k § 1654 a 1657.

⁷⁸ Tamtéž, k § 1657.; ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 278. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

na stranách dohody, kolik bude nepominutelnému dědici vyplaceno. V situaci, kdy se strany nedohodnou na odbytném ani na vypořádání povinného dílu, o jeho vypořádání, výši a splatnosti rozhodne soud. Za těchto okolností bude vždy hrazen v penězích.⁷⁹

V situaci, kdy na základě pořízení pro případ smrti nepominutelnému dědici připadne dědický podíl, jenž nedosahuje hodnoty povinného dílu, mohou dědici využít dohodu o rozdělení dědických podílů, jež podíl nepominutelného dědice zvýší. Kromě ní lze povinný díl nepominutelného dědice uspokojit také prostřednictvím dohody o rozdělení pozůstalosti.⁸⁰

2.2.3 Podoby plnění

Plnění na povinný díl může mít více podob. Základem je vyplacení jeho hodnoty v penězích. Další možností představuje vydání majetku z pozůstalosti, či z majetku dědice, možné je ale i spojit naturální a peněžní plnění. Splnit jej však dědici mohou stejně jako jiný závazek, pokud to není proti představám zůstavitele, jehož vůle má hlavní význam. Například nemůže ke splnění povinného dílu nepominutelnému dědici sloužit věc, která má být odkazem pro někoho jiného.⁸¹

Dědici a odkazovníci mohou nepominutelnému dědici povinný díl plnit buď naráz, nebo může soud jeho splatnost odložit či jeho plnění rozložit na splátky. K tomu může dojít ve chvíli, kdy soud dojde k závěru, že je to opravdu nutné, protože povinný díl má vyšší hodnotu, takže dědic není schopný jej uhradit najednou a zároveň nepominutelnému dědici plnění ve splátkách stačí.⁸²

2.3 Konkrétní postup výpočtu povinného dílu

Pokud se dědici a nepominutelný dědic neshodnou na výši odbytného, bude potřeba jít cestou soupisu a odhadu majetku zůstavitele. Soupis se ale provádí i z jiných důvodů, například pokud je dědicem uplatněno právo výhrady soupisu. Tento soupis se pak použije i při jednání s nepominutelným dědicem, který se

⁷⁹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1657. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].; ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 278. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

⁸⁰ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 278, 310. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

⁸¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1654. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁸² Tamtéž.

k němu přizve. Když by u soupisu chyběl, mohl by klást dotazy či požadovat jeho opakování. Musí k tomu mít ale vážný důvod, jinak jej bude hradit sám.⁸³

Pokud jde o odhad hodnoty pozůstalosti v době smrti zůstavitele, není třeba, aby ji prováděl vždy soudní znalec, k tomu dochází jen v určitých situacích. Hodnota majetku může být určena také na základě společného prohlášení dědiců, nebo jej může ocenit i správce pozůstalosti.⁸⁴

Ve vztahu k nepominutelnému dědici upravuje zákon pro soupis určitá pravidla. Soud musí soupis nařídit v případě, kdy spolu nepominutelný dědic a dědici neuzavřou dohodu o odbytém, nebo soupis nenahradí. Dále se nepominutelný dědic může soupisu účastnit a může také navrhnout odloučení pozůstalosti od jmění dědice, pokud se domnívá, že je dědic předlužený. Úhrada nákladů soupisu probíhá z pozůstalosti a hradí je poměrně všichni dědici a nepominutelní dědici.⁸⁵

Samotný výpočet probíhá následovně. Nejprve se shrne veškerý majetek, který náleží do pozůstalosti, přičemž se vychází z jeho hodnoty v době úmrtí zůstavitele. V případě, kdy ale ke vzniku jednotlivých aktiv či pasiv došlo, až když byl zůstavitel po smrti, je určující jejich hodnota v tomto okamžiku. Do soupisu se zahrne také to, co se započte na povinný díl, dále je možné přičíst darování pro případ smrti a pravděpodobně lze přidat i vybavení domácnosti, z něhož část pochází od zůstavitele a část ze společného jmění manželů.⁸⁶

Od tohoto součtu se poté odečtou zůstavitelovy dluhy, pokud nějaké měl, a závady na majetku, například služebnosti, u nichž je nutné nejprve určit jejich hodnotu. Není jednoznačné, jestli je možné výslednou hodnotu snížit také o náklady soupisu a odhadu, náklady na pohřeb a další. Judikatura a odborná literatura však zastávají názor, že to uskutečnit lze. Naopak odkazy a další závady, jež vycházejí z vůle zůstavitele projevené v pořízení pro případ smrti, se neodečítají. Hodnota majetku by se měla snižovat jen o břemena, která jsou nezávislá na vůli zůstavitele.⁸⁷

Z výsledné hodnoty se následně určí výše povinného dílu. Nejprve je třeba zjistit, kolik by činil zákonný dědický podíl nepominutelného dědice a z něj

⁸³ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1655. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

vypočítat jednu, či tři čtvrtiny v závislosti na tom, zda je nepominutelný dědic zletilý, nebo ne.⁸⁸

Výše povinného dílu může během řízení o pozůstalosti kolísat, jelikož dle § 1656 NOZ platí, že „*nepominutelný dědic se poměrně účastní na zisku a ztrátě pozůstalosti*“, přičemž se vychází z výše podílů nepominutelného dědice spolu s dalšími dědici. Kromě práva na povinný díl má na základě stejného ustanovení nepominutelný dědic též právo na „*poměrné vyúčtování podílu na zisku a ztrátě pozůstalosti*“, které mu má poskytnout ten, kdo má na starosti spravování pozůstalosti.⁸⁹

Tím může být na základě § 1677 odst. 1 NOZ dědic (případně dědici) a povolá-li je zůstavitel, správce pozůstalosti, či vykonavatel pozůstalosti, kdy platí, že správce pozůstalosti má přednost, jsou-li povolání oba. Tato osoba je povinna vyúčtování předat rovněž soudu, který jej využije pro usnesení o vypořádání povinného dílu.⁹⁰

Vyúčtování má obsahovat období od zůstavitelova úmrtí do stanovení hodnoty povinného dílu, ke kterému dochází nejčastěji usnesením o potvrzení nabytí dědictví, jehož součástí je i vyplacení povinného dílu. Může se však také stát, že se bude výše povinného dílu zjišťovat až po delší době od zůstavitelova úmrtí a skončení pozůstalostního řízení, protože lhůta pro uplatnění práva na povinný díl je desetiletá a začíná běžet úmrtím zůstavitele.⁹¹

Součástí pozůstalosti mohou být například cenné papíry, jejichž hodnota může stoupat i klesat společně s hodnotou majetku a povinného dílu. Ta se ale může změnit i po skončení řízení o pozůstalosti, pokud je nalezen další majetek či dluhy. V případě, kdy se dodatečně zvýší hodnota pozůstalosti, má nepominutelný dědic právo na povinný díl i z tohoto zvýšení. Jestliže se po skončení dědického řízení zjistí další zůstavitelův dluh, nepominutelný dědic by se na něm měl také podílet snížením povinného dílu. Případný spor se bude rozhodovat ve sporném řízení.⁹²

Výše povinného dílu je stanovena, jakmile se rozhodnutí o dědictví stane pravomocným. Od této chvíle mají dědici povinnost plnit v obecné lhůtě,

⁸⁸ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1655. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁸⁹ Tamtéž, k § 1656.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž, k § 1655.

jež představují tři dny. Po ní je již rozhodnutí vykonatelné a vynutitelné státem. Soud ale může lhůtu určit delší, případně odložit splatnost, či rozhodnout o úhradě povinného dílu ve splátkách, přičemž posuzuje situaci dědiců i nepominutelného dědice. U dědiců se při uplatnění mírnějšího přístupu přihlíží ke zvlášť závažným důvodům, ze kterých objektivně nemohou splnit povinný díl v obecné třídní lhůtě. Například mohou získat velké dědictví, ve kterém ale není dost finančních prostředků, a nějakou dobu potrvá, než se věci z něj podaří zpeněžit. Pokud jde o nepominutelného dědice, soud vyhodnocuje, zda na něm lze toto řešení „rozumně požadovat“. V každém případě se má ale řešení snažit o co největší rovnováhu mezi zájmy obou stran.⁹³

3. Započtení

3.1 Obecně k započtení

Smysl započtení vyjádřil Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení sp. zn. 21 Cdo 2860/2013 ze dne 24. dubna 2015, dle kterého „*požadavek zápočtu (kolace) má sloužit spravedlivému rozvržení majetkového přínosu pocházejícího od zůstavitele do majetku dědiců. Cílem je odstranit, resp. snížit majetkové disproporce mezi dědici, pokud mají svůj původ v majetkových zdrojích plynoucích od zůstavitele.*“⁹⁴

Započtení na povinný díl i dědický podíl se řídí určitými zásadami. Jedna z nich je obsažena v § 1658 NOZ, podle kterého dědic či nepominutelný dědic v případě započtení nemusejí vracet plnění, které od zůstavitele za jeho života získali, zpět do majetku v pozůstalosti. Může nastat jedině to, že jim z pozůstalosti nic nepřipadne. Výjimkou představuje situace podle § 2072 a násl. NOZ, které upravují odvolání daru pro nevděk. Dědic či nepominutelný dědic, jenž byl zůstavitelem obdarován, musí vrátit dar, nebo jeho obvyklou hodnotu v penězích do pozůstalosti za předpokladu, že ostatní dědici tento dar odvolali, protože dědic

⁹³ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 438. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1697-1698. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013. [cit. 2024-03-15].

či nepominutelný dědic se vůči zůstaviteli dopustil něčeho, čím mu ublížil a přitom „zjevně porušil dobré mravy“.⁹⁵

Další ze zásad stanovuje NOZ v § 1659, jenž uvádí, že při započtení se vychází z takové hodnoty toho, co dědic či nepominutelný dědic od zůstavitele získal, jaká byla v době poskytnutí plnění. Výjimečně se může uplatnit hodnota v době úmrtí zůstavitele, například, když se od poskytnutí velmi výrazně změnila. Rovněž také platí, že k započtení dojde jen na základě toho, že tak zůstavitel přikázal, což může provést se stejnými náležitostmi jako při pořizování závěti. Může však nastat situace, kdy bude započteno na dědický podíl, ačkoli zůstavitel to nijak neinicioval, za předpokladu, že by bylo na úkor nepominutelného dědice, pokud by se tak nestalo.⁹⁶

Pro oba druhy započtení rovněž platí, že zde nemají význam obvyklá darování, pod kterými si lze představit dárky dávané k příležitostem jako jsou například narozeniny či promoce. Jak však uvedl Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 21 Cdo 4079/2015 ze dne 25. července 2016, při určování, zda se jedná o obvyklé darování, či ne, je třeba nahlížet na jednotlivé případy s ohledem na majetkovou situaci zůstavitele, rodinné zvyklosti a také na to, kolik zůstavitel za svého života daroval a podobně.⁹⁷

Pokud mezi účastníky řízení nedojde ke shodě ohledně toho, co bude započteno, bude se tento spor řešit v rámci řízení o pozůstalosti, nikoliv ve sporném řízení. Způsob započítávání je dlouhodobě neměnný a liší se v závislosti na tom, jestli se zápočet provádí na povinný díl, či na dědický podíl. Pro oba ale platí, že se vychází z čisté hodnoty pozůstalosti, k ní se přidá hodnota započítávaného a tím se dospěje k tzv. „kolační podstatě“.⁹⁸

⁹⁵ ŠEŠINA, Martin; MUŽIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 284. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1700. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

⁹⁶ ŠEŠINA, Martin; MUŽIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 284. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1701. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].; ŠVESTKA, Jirí; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1658. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

⁹⁷ ŠEŠINA, Martin; MUŽIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 287. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

⁹⁸ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 446-447. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

Při zjišťování hodnoty, která se má započítat na dědický podíl, se kolační podstata dále rozdělí vzhledem k počtu dědiců. Následně se již přistoupí k dědici, u něhož se provádí započtení. Vydělená kolační podstata připadající na jednoho dědice se sníží o započítávanou hodnotu a to, co zbude, představuje část pozůstalosti, jež připadne dědici, kterému už zůstavitel za života něco poskytl. Započítávaná hodnota ale může být také natolik vysoká, že se po jejím odečtení dojde k zápornému číslu. V takové situaci dědic nemusí z toho, co obdržel, nic vracet, dokonce ani platit odpovídající částku v penězích. Znamená to pouze, že mu z pozůstalosti již nic nepřipadne.⁹⁹

Ve chvíli, kdy se určuje hodnota započítávaná na povinný díl, je postup obdobný. Rozdíl spočívá pouze v tom, čím se dělí součet čisté hodnoty pozůstalosti a započítávané hodnoty, tedy kolační podstata. V tomto případě se vychází z velikosti povinného dílu. Pokud měl zůstavitel například dvě zletilé děti, které by dědily v první dědické třídě, kolační podstata se bude dělit jednou osminou a od výsledné částky se odečte hodnota toho, co zůstavitel za svého života poskytl nepominutelnému dědici.¹⁰⁰

K započtení dochází na základě příkazu zůstavitele, jenž se při jeho pořizování musí řídit stejnými pravidly jako v případě závěti. Může jej proto sám napsat a podepsat, či může pouze připojit svůj podpis k příkazu, jenž byl vytištěn, či napsán někým jiným. Za těchto okolností je ale třeba, aby pronesl, že se jedná o jeho poslední vůli a byli tomu přítomni dva svědkové. Zákon dovoluje použít vedle soukromé listiny rovněž formu veřejné listiny, konkrétně notářského zápisu. Vedle toho lze také využít možnost připojit příkaz započtení rovnou k závěti, jež je obvykle využívána.¹⁰¹

Na rozdíl od toho, jak má zůstavitel započtení přikázat, změnu či zrušení tohoto příkazu zákon neupravuje. Proto se zde uplatní obecné pravidlo uvedené v § 564 NOZ, podle kterého lze změnu právního jednání provést buď stejnou, nebo přísnější formou, než jaká je potřeba pro samotné právní jednání. V případě příkazu k započtení bude tak k jeho změně či zrušení postačovat forma, kterou

⁹⁹ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 446. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 446-447.

¹⁰¹ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 137. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

zákon požaduje u závěti. Příkaz lze například odvolat, nebo je možné zničit listinu, která jej obsahuje.¹⁰²

Příkaz k započtení může být zapsán v evidenci právních jednání pro případ smrti, jestliže má formu notářského zápisu (veřejné listiny) či se jedná o soukromou listinu, kterou zůstavitel uložil do notářské úschovy. To samé platí i pro listiny o zrušení příkazu k započtení.¹⁰³

3.2 Započtení na povinný díl

Jedná se o započtení toho, co nepominutelný dědic získal od zůstavitele na povinný díl, a soud jej učiní, aniž by k tomu zůstavitel musel projevit vůli. Dále platí také, že pokud je nepominutelným dědicem ne dítě, ale další potomek zůstavitele, započítají se dle § 1660 odst. 2 NOZ i plnění poskytnutá jeho rodiči, tedy dítěti zůstavitele.¹⁰⁴

Plnění, která se na povinný díl započítávají, jsou různá a lze je rozdělit do tří kategorií. První z nich podle § 1660 odst. 1 NOZ tvoří to, co „nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyt odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením“, pod kterým si můžeme představit pododkaz, či dědický podíl. Může se totiž stát, že to, co nepominutelný dědic tímto způsobem nebude, bude nižší hodnoty než povinný díl. V tomto případě bude mít po započtení právo na jeho doplnění.¹⁰⁵

Do druhé kategorie podle § 1660 odst. 2 NOZ spadají plnění, která „nepominutelný dědic od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí, ledaže zůstavitel přikáže, aby se započtení provedlo za delší dobu“. Jde o situace, kdy zůstavitel nepominutelnému dědici něco poskytl, aniž by mu to odpovídajícím způsobem oplatil, což nejčastěji splňuje darovací smlouva.¹⁰⁶

V úvahu zde ale může připadat také například smlouva kupní za předpokladu, že se o ni jedná pouze formálně, ale k žádnému zaplacení přitom nedošlo, částka byla výrazně nižší, než jaká je skutečná hodnota předmětu koupě, či zůstavitel nepominutelnému dědici zaplacení částky prominul. Při započítávání

¹⁰² ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 139. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 444, 449. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 449-450.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 450.

na dědický podíl je tedy potřeba na smlouvu nahlížet z hlediska jejího obsahu, aby bylo odhaleno tzv. „zastřené právní jednání“.¹⁰⁷

Naopak mezi tato plnění nelze zahrnovat to, co zůstavitel nepominutelnému dědici dal, když vůči němu plnil vyživovací povinnost, či to, co mu přispěl na studium. Časové rozmezí pro započtení na povinný díl stanovuje zákon na tři roky před smrtí zůstavitele. Ten ji ale může prodloužit, zkrátit, či započtení úplně vyloučit, kdy tak učiní v závěti.¹⁰⁸

Třetí kategorii plnění, jež se započítávají na povinný díl, tvoří podle § 1661 odst. 1 NOZ vše, co nepominutelnému dědici zůstavitel poskytl, aby mu pomohl se osamostatnit, ať už v soukromém, či profesním životě, a také to, co za něj uhradil při splácení jeho dluhů. Druhý případ se však vztahuje pouze na situaci, kdy je nepominutelný dědic s dluhy zletilý, a nemá proto ani význam, pokud je potomek už svéprávný ještě jako nezletilý. Doba, kdy k poskytnutí došlo, zde nehraje roli. Započítat lze i to, co nepominutelný dědic obdržel více než tři roky před zůstavitelovou smrtí, ledaže by se zůstavitel rozhodl jinak.¹⁰⁹

NOZ v § 1661 odst. 2 stanovuje, že v případě, kdy má na povinný díl právo další potomek místo zůstavitelova dítěte, mají být započtena i plnění, která od zůstavitele obdrželi rodiče tohoto potomka. Zmíněné ustanovení je však napsáno poněkud nesrozumitelně. Další potomek zůstavitele, například jeho vnuk, totiž může v jednom pozůstalostním řízení vstoupit buď jen na místo svého otce, nebo své matky. To, že se zákon zmiňuje o „rodičích“ je třeba vykládat tak, že na povinný díl lze započítat vše, co oba rodiče obdrželi od zůstavitele. Například co zůstavitel dal svojí dceři a svému zeti jako rodičům svého vnuka.¹¹⁰

3.3 Započtení na dědický podíl

Vzhledem k tomu, že záleží na vůli zůstavitele, zda někomu zůstaví dědický podíl, je také jeho rozhodnutí, jestli se bude provádět započtení na tento podíl. Soud k započtení přistoupí pouze v případech, kdy to buď zůstavitel přikáže, nebo pokud by nezapočtení bylo bezdůvodně na úkor nepominutelného dědice.

¹⁰⁷ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 450. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1701. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

¹⁰⁸ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 450-451. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 452.

¹¹⁰ Tamtéž.

Rozhodující je zde vůle zůstavitele. On určuje, zda k započtení dojde, co a za jak dlouho se započte.¹¹¹

Na dědický podíl je možné započítat to, co na povinný díl. Od započtení na povinný díl se započtení na dědický podíl liší v tom, že v prvním případě se započtení týká pouze nepominutelných dědiců, avšak v druhém se jedná o všechny dědice. Kromě toho je rozdílný i přístup soudu. Započtení na povinný díl se provádí, aniž by to zůstavitel nařídil, zatímco k započtení na dědický podíl dochází zpravidla na příkaz zůstavitele, ledaže se nevyskytnou další okolnosti zdůvodňující jiný postup.¹¹²

Pokud se zůstavitel rozhodne přikázat započtení na dědický podíl, je nutné, aby toto právní jednání splňovalo formu závěti. Nejčastěji ale příkaz bývá její součástí, i když ho lze učinit také prostřednictvím zvláštní listiny. Vedle započtení může zůstavitel přikázat také opak, totiž že se vůbec provádět nebude, či má možnost určit dobu, za kterou se bude započítávat.¹¹³

Za určitých podmínek může i v případě započtení na dědický podíl započtení provést soud bez ohledu na vůli zůstavitele, kdy tento postup NOZ umožňuje na základě ustanovení § 1664 v situaci, kdy by při nezapočtení byl „nepominutelný dědic neodůvodněně znevýhodněn“. Lze to ale uskutečnit pouze, pokud zůstavitel započtení nezakázal. Zmínit je dále třeba i to, že ve srovnání s předchozím předpisem dnes není požadavek dědění z pořízení pro případ smrti a nově se také ochrana vztahuje pouze na nepominutelné dědice, nikoliv na všechny dědice.¹¹⁴

Započtení pak soud provede bez zůstavitelova příkazu na návrh, který v rámci pozůstalostního řízení přichází obvykle od nepominutelného dědice, jenž se domnívá, že byl znevýhodněn a zůstavitel k tomu neměl důvod. Pro „*neodůvodněně znevýhodnění*“ v našem právním řádu neexistuje žádná definice, z textu ustanovení § 1664 NOZ lze ale dovodit, že nepominutelného

¹¹¹ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 444, 454. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹¹² Tamtéž, s. 455.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.; ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1664. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

dědice je možné znevýhodnit, pakliže k tomu je důvod, a započtení na dědický podíl tak nemusí být provedeno.¹¹⁵

Odůvodněnost znevýhodnění posuzuje soud v jednotlivých případech, přičemž vychází z toho, proč se zůstavitel rozhodl věnovat to, co lze započíst, dále za jakých podmínek k tomu došlo, také z toho, jak intenzivně by byl případně nepominutelný dědic znevýhodněn, a nakonec z toho, jak si nepominutelný dědic počínal ve vztahu k zůstaviteli. Porušování dobrých mravů při jednání se zůstavitelem by bylo dostatečným argumentem pro znevýhodnění daného nepominutelného dědice.¹¹⁶

Právní úprava v § 1698 NOZ dědicům umožňuje, aby se se započtením vypořádali v rámci dohody o rozdělení pozůstalosti a to tak, že dědic, který od zůstavitele obdržel určité plnění už za jeho života, si z pozůstalosti vezme méně než ostatní dědici, nebo dokonce nic.¹¹⁷

4. Právo na povinný díl

Právo na povinný díl nepominutelnému dědici vzniká smrtí zůstavitele a náleží mu v případě, kdy jej zůstavitel neplatně vydědí, či jej opomene ze dvou různých důvodů. U prvního z nich zůstavitel o svém potomku ví a tento přitom neučinil nic, čím by naplnil zákonný důvod vydědění, zatímco u druhého zůstavitel nepominutelného dědice opomenul proto, že nevěděl o jeho existenci. Kromě toho může povinný díl rovněž požadovat také nepominutelný dědic při odmítnutí dědictví (s výhradou povinného dílu) či odmítnutí odkazu.¹¹⁸

Zároveň je třeba splnit určité podmínky. V první řadě musí nepominutelný dědic právo na povinný díl uplatnit, přičemž se nesmí zřeknout tohoto či dědického práva. Dále mu nemůže chybět dědická způsobilost ani nesmí naplňovat žádný ze zákonných důvodů pro vydědění či být již přímo pořízením pro případ smrti vyděděn. Vedle toho je potřeba, aby zůstavitel nepominutelného

¹¹⁵ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 456. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹¹⁶ Tamtéž, s. 457.

¹¹⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1662. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹¹⁸ PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1687. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].; ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1642. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

dědice opomněl, a to buď úplně, nebo alespoň z části tak, že se mu nedostala celá hodnota povinného dílu.¹¹⁹

Překážkou uplatnění práva na povinný díl bude, pokud zůstavitel nepominutelnému dědici poskytl něco, co lze na povinný díl započíst. Také pozůstalost musí naplňovat některé předpoklady. Předně by měla obsahovat nějaký majetek, aby dědické řízení mohlo vůbec proběhnout, a také by neměla být předlužená či zadlužená.¹²⁰

Pokud jde o přechod práva na povinný díl na právní nástupce nepominutelného dědice, judikatura i odborná literatura zastávají názor, že pokud nepominutelný dědic toto právo neuplatní a zemře, je vázáno pouze na jeho osobu a smrtí zaniká. Jestliže jej ale před smrtí uplatní a zemře ještě předtím, než povinný díl v řízení o pozůstalosti získá, zaujmou místo nepominutelného dědice jeho dědici. Stejně tak v situaci, kdy se bude nepominutelný dědic domáhat povinného dílu v řízení u obecného soudu a nedožije se jeho výsledku.¹²¹

K další situaci v souvislosti s právem na povinný díl může dojít v případě svěřenského nástupnictví, kdy má být nepominutelný dědic následným dědicem. Za těchto okolností by si měl vybrat mezi svěřenským nástupnictvím a povinným dílem. Když se ale rozhodne pro povinný díl, v okamžiku, kdy jako následný dědic získá dědické právo, bude muset vrátit částku vyplacenou jako povinný díl přednímu dědici, případně jeho dědicům, pokud bude již po smrti.¹²²

5. Vydědění a dědická nezpůsobilost

5.1 Vydědění

Za určitých okolností může zůstavitel nepominutelného dědice práva na povinný díl zbavit nebo toto právo alespoň omezit. Tyto případy zákon vymezuje taxativně, jelikož se jedná o krajní řešení, a stát se je tak snaží zůstaviteli ztížit.¹²³ NOZ jednotlivé situace uvádí nejprve v § 1646 odst. 1 a spočívají v tom,

¹¹⁹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1642. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.; ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 271. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹²² ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1642. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹²³ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 294. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

že nepominutelný dědic zůstaviteli „neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl, byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo vede trvale nezřízený život“.

Vedle toho lze vydědit podle § 1646 odst. 2 NOZ i nepominutelného dědice, kterému schází dědická způsobilost, a podle § 1647 NOZ také zadluženého či marnotratného nepominutelného dědice, pokud hrozí, že by jeho potomkům zůstalo méně, než jakou hodnotu by měl povinný díl, přičemž stačí, když si nepominutelný dědic počíná tak, že lze z jeho chování dovodit marnotratnou povahu.¹²⁴

Zůstavitel ale v tomto případě musí povinný díl namísto nepominutelného dědice zůstavit jeho dětem, případně dalším potomkům, jinak vydědění nebude platné. Proto také nelze tento důvod vydědění uplatnit, pokud nepominutelný dědic žádné potomky nemá.¹²⁵

NOZ rovněž v § 1646 odst. 3 pamatuje na dopad vydědění na potomky vyděděného. V případě, kdy je vyděděný potomek v době smrti zůstavitele naživu, jsou z dědického práva ze zákona vyloučeni i potomci vyděděného. Záleží ale na zůstaviteli, jestli se nerozhodne jinak. V situaci, kdy vyděděný potomek zemře ještě před zůstavitelem, mohou potomci vyděděného dědit, ledaže by jim dědické právo nenáleželo z jiného důvodu.

Vydědit nepominutelného dědice lze třemi způsoby, kdy zůstavitel může buď učinit prohlášení o vydědění a podložit jej některým ze zákonem stanovených důvodů, nebo může učinit prohlášení o vydědění, aniž by jej jakkoli zdůvodnil. Kromě toho také zákon zůstaviteli dovoluje vydědit bez prohlášení o vydědění, a to jednoduše tak, že sepíše závěť, ve které na nepominutelného dědice nepamatuje a jako dědice určí jiné osoby. V tomto případě ale musí o nepominutelném dědici vědět, aby bylo zřejmé, že se nejedná o omyl. Když je toto splněno a nepominutelný dědic zároveň splňuje některý ze zákonných důvodů pro vydědění, dochází k „vydědění učiněnému mlčky a po právu“.¹²⁶

Pro sepsání prohlášení o vydědění, jeho změnu a zrušení platí stejná pravidla jako pro závěť. Lze jej proto napsat vlastní rukou a podepsat, nebo jej

¹²⁴ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 421. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 295. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

pořídít prostřednictvím počítače či obdobného prostředku, vytisknout a připojit podpis za přítomnosti dvou svědků, přičemž zůstavitel prohlásí, že se jedná o jeho poslední vůli. Tento postup se pak uplatňuje také v případě, kdy prohlášení sepiše jiná osoba, než je zůstavitel. Stejně jako u závěti lze kromě soukromé listiny využít rovněž formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu.¹²⁷

Z hlediska obsahu prohlášení o vydědění je podstatné uvést jméno dítěte či jiného potomka a k němu připojit, že jej zůstavitel vyděďuje. Hodí se uvést také důvod vydědění, neboť to má vliv na případný spor o dědické právo nebo povinný díl. V situaci, kdy prohlášení o vydědění důvod obsahuje, je na vyděděném, aby dokázal, že ho zůstavitel vydědil neprávem. Pokud zůstavitel v prohlášení důvod nezmíní, bude na tom, kdo má nahradit vyděděné dítě nebo jiného potomka, aby prokázal, že měl zůstavitel k vydědění důvod.¹²⁸

Obdobně jako u závěti umožňuje právní úprava prohlášení o vydědění zrušit jeho výslovným odvoláním, či zničením listiny, která jej obsahuje. Pokud zůstavitel k prohlášení využil formu notářského zápisu, bude odvoláno tak, že ho notář zůstaviteli na jeho žádost vydá. Notář prohlášení o vydědění rovněž zaznamenává v evidenci pro případ smrti, a to buď když má formu veřejné listiny (notářského zápisu), nebo je sice učiněno soukromou listinou, ale uloženo v notářské úschově.¹²⁹

5.1.1 Zákonné důvody vydědění

První důvod k vydědění dle § 1646 odst. 1 písm. a) NOZ představuje fakt, že nepominutelný dědic zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, přičemž konkrétní podmínky specifikoval Ústavní soud v nálezu I. ÚS 295/10. Podle něj se musí neposkytnutí pomoci přičít dobrým mravům, zůstavitel musí tuto pomoc potřebovat, dědic o tom ví, nebo by měl vědět, pomoci může a zůstavitel nedal najevo, že o pomoc nestojí.¹³⁰

Dále může zůstavitel dle § 1646 odst. 1 písm. b) NOZ nepominutelného dědice vyloučit z práva na povinný díl, pokud o něj neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl. Podle názoru Ústavního soudu vyjádřeného

¹²⁷ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 130. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹²⁸ Tamtéž, s. 132.

¹²⁹ Tamtéž, s. 133.

¹³⁰ Tamtéž, s. 295-296.

v nálezu I. ÚS 295/10 je třeba v jednotlivých případech přihlídnout nejen k dobrým mravům obecně, ale také k situaci v konkrétní rodině.¹³¹

Vedle toho by se mělo rovněž přihlídnout k tomu, jestli samotný zůstavitel projevuje o nepominutelného dědice zájem. Pokud ne a nezájmem potomka nijak netrpí, nemůže jej v tomto případě vydědit, jak uvedl Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2214/2002.¹³²

V rámci vydědění z důvodu v ustanovení § 1646 odst. 1 písm. c) NOZ lze věnovat pozornost pojmu tzv. „zvrhlé povahy“, která by měla být patrná u trestného činu, pro nějž byl nepominutelný dědic odsouzen. Jako možný důvod vydědění uváděl odpovědnost za trestný čin již § 768 zákona č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále jen „ABGB“), který zůstaviteli dovoľoval vydědit dítě odsouzené k doživotnímu nebo dvacetiletému žaláři.

Následně zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník z roku 1950“) rozšířil tento důvod na odsouzení pro úmyslný trestný čin, aby jej zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník z roku 1964“) lehce zúžil, když stanovil, že potomka lze vydědit, pokud byl odsouzen pro úmyslný trestný čin a jako trest mu bylo uloženo odnětí svobody alespoň na jeden rok.

Zvrhlá povaha tedy představuje změnu oproti předchozím úpravám, ačkoli návrh občanského zákoníku z roku 1937 počítal, stejně jako současná úprava, s mravním vymezením důvodu pro vydědění kvůli spáchání trestného činu. Podle důvodové zprávy k NOZ se zákonodárce rozhodl druhý důvod vydědění (jak jej stanovil občanský zákoník z roku 1964) změnit proto, že ve chvíli, kdy je možné vydědit nepominutelného dědice, jenž byl odsouzen za spáchání úmyslného trestného činu k alespoň ročnímu trestu odnětí svobody, dostává zůstavitel možnost vyloučit nepominutelného dědice z jeho práva na povinný díl ve velmi velkém množství situací.¹³³

Může tak potom učinit na úkor svého potomka i pokud spáchaný čin nijak nenarušuje rodinné vazby a zůstavitel pouze nechce, aby potomku povinný díl

¹³¹ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 296. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002. [cit. 2024-03-15].

¹³³ *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 407-409. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].

případl. Vedle toho se v takovémto případě začíná vydědění podobat spíše další sankci než způsobu, jak zabránit tomu, aby mezi zůstavitelem a jeho potomkem došlo k přechodu pozůstalosti, který by se přičil morálce. V souvislosti s tímto omezením množství příležitostí k uplatnění „zvrhlé povahy“ pro vydědění se ale hodí uvést, že pokud se v současnosti už zákon neřídí délkou trestu, je možné vydědit i v případě podmíněného odsouzení, což počet příležitostí zase naopak zvyšuje.¹³⁴

K obecnější úpravě odsouzení jako důvodu vydědění se většinou přiklání i občanské zákoníky v dalších zemích a dle zákonodárce je pojem zvrhlé povahy pro určení trestných činů hodných vydědění postačující. Trestné činy se ale nedají takto rozdělit pevně, vždy je potřeba přihlédnout kromě obvyklých morálních pravidel také ke konkrétním osobám, jichž se vydědění týká.¹³⁵

Stejně jako v minulosti zakládá tento důvod vydědění odsuzující rozhodnutí, ale jestli čin, za který jím byl dědic odsouzen, svědčí o jeho zvrhlé povaze, záleží na posouzení soudu. Při tom může vycházet z rozhodování soudu v trestní věci – z vymezení skutkových okolností v odůvodnění, a také z toho, jestli přihlížel k přitěžujícím okolnostem, například zda byl čin spáchán surovým nebo trýznivým způsobem. Vedle komentářů se také nabízí možnost nahlédnout do judikatury, ta ale vzhledem k tomu, že je současná úprava účinná poměrně krátkou dobu, zatím „zvrhlou povahu“ neřeší. Nezbyvá tedy nic jiného než čekat, jak se s ní soudy vypořádají v budoucnu.¹³⁶

Podle § 1646 odst. 1 písm. d) NOZ lze vydědit také nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život. Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 190/2010 vedení nezřízeného života definoval jako „*chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy*“. Zároveň se takové chování musí vyskytovat dlouhodobě a opakovaně, kdy není pravděpodobné, že by ještě nepominutelný dědic někdy vedl normální

¹³⁴ *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 407-409. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].; ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 297. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹³⁵ *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 407-409. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].

¹³⁶ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 419-420. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].; ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 297. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

život. Vydědit z tohoto důvodu by mělo být možné například potomka, který trpí více závislostmi, je zadlužený a opakovaně páchá trestnou činnost.¹³⁷

Zůstaviteli umožňuje NOZ v § 1646 odst. 2 vydědit nepominutelného dědice i z důvodu dědické nezpůsobilosti podle vzoru v § 770 ABGB, jenž byl později pro údajnou nadbytečnost z dalších kodexů občanského práva vypuštěn, aby se v NOZ do našeho právního řádu zase navrátil. Jakkoli může daná úprava působit nepotřebně, má toto ustanovení svůj význam spočívající v jednoznačném vyjádření toho, že zůstavitel nepominutelnému dědici čin zakládající dědickou nezpůsobilost nepromíjí.¹³⁸

Dále vyděděním z tohoto důvodu zůstavitel předejde tomu, aby nebyl čin zakládající dědickou nezpůsobilost během dědického řízení opomenut. A nakonec pokud se zůstavitel v této situaci rozhodne i vydědit, bude to mít důsledky také pro potomky vyděděného nezpůsobilého dědice, na rozdíl od pouhé dědické nezpůsobilosti ze zákona, jež odebírá dědické právo jen nezpůsobilému dítěti.¹³⁹

Naše právní úprava se nezabývá případem, kdy zůstavitel dědicky nezpůsobilé osobě její čin sice výslovně promine, ale zároveň ji vydědí nebo vydědění nezruší. Za těchto okolností lze dovodit, že vydědění bude i nadále platné, protože pro vydědění podle NOZ prominutí nepředstavuje překážku a ani jím nelze vydědění zrušit.¹⁴⁰

Jiný přístup uplatňuje rakouské právo, podle něhož lze vydědění zrušit prominutím ze strany zůstavitele v situaci, kdy se zůstavitel stal nezpůsobilým k dalšímu pořízení, a nemůže proto sepsat závěť, v níž by na vyděděného pamatoval, či vydědění odvolal. Musí být ale splněna podmínka, podle které je ze způsobu, jakým se zůstavitel chová, patrné, že si již potomka vydědit nepřeje. Přednost před pořizovací způsobilostí zde dostává tzv. „přirozená vůle“, neboť vydědění by v tomto případě bylo nepatřičné. Na základě tohoto postoje,

¹³⁷ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 297-298. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹³⁸ *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 407-409. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].; TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka. [cit. 2024-03-15].

¹³⁹ TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka. [cit. 2024-03-15].

¹⁴⁰ Tamtéž.

který zaujímají naši sousedé, je možné, že se daná problematika bude vyvíjet tímto směrem i u nás.¹⁴¹

5.1.2 Věk vyděděného potomka

Za zmínku stojí také otázka věku vyděděného potomka. Přestože se vydědění týká především zletilého nepominutelného dědice, lze vydědit také nezletilého. Potvrzuje to usnesení Krajského soudu v Brně sp. zn. 18 Co 310/98 ze dne 13. listopadu 1998, které rovněž dodává, že v tomto případě je kromě naplnění některého ze zákonných důvodů vydědění potřeba zkoumat také, zda je nezletilý nepominutelný dědic dostatečně rozumově vyspělý na to, aby se choval způsobem, jenž vydědění vylučuje.¹⁴²

5.2 Dědická nezpůsobilost

Vedle vydědění představuje dědická nezpůsobilost další situaci, kdy může být nepominutelnému dědici upřen povinný díl. Avšak na rozdíl od vydědění, které je záležitostí pouze nepominutelných dědiců, dědická nezpůsobilost zasahuje všechny dědice ze zákona, závěti i dědické smlouvy.¹⁴³

Vedle toho vydědění vyžaduje k odvrácení účinků buď jeho odvolání, či zničení listiny s prohlášením o vydědění, zatímco u dědické nezpůsobilosti podle zákona stačí jen to, aby zůstavitel dědicky nezpůsobilému čin zakládající tuto nezpůsobilost prominul. V neposlední řadě nastává dědická nezpůsobilost ze zákona bez jakéhokoli přičinění zůstavitele, zatímco vydědění vyžaduje zůstavitelovo právní jednání.¹⁴⁴

Ve svém právním řádu ji mají zakotvenou všechny evropské země a její smysl spočívá v zabránění dědění člověku, jenž se dopustil jednání, pro které si po zůstaviteli dědit nezaslouží, protože by nebylo v souladu s morálkou, aby se tak stalo. Jedná se rovněž o projev zásady, podle které „*nikdo nemůže těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu*“, obsažené v § 6 odst. 2 NOZ.

¹⁴¹ TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka. [cit. 2024-03-15].

¹⁴² SCHELLE, Karel a SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 91. ISBN 978-80-7201-931-1. [cit. 2024-03-14].

¹⁴³ TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka. [cit. 2024-03-15].

¹⁴⁴ Tamtéž.

Zároveň je tento institut i prostředkem ochrany zůstavitele, neboť zabraňuje přechodu majetku, který by byl v rozporu se zájmy zůstavitele.¹⁴⁵

Ochrana zůstavitele je zde přitom natolik vysoká, že aby se určitá osoba stala dědicky nezpůsobilou, nezáleží na tom, jestli o jednání, které to zapříčinilo, zůstavitel věděl, nebo ne. Souvisí to také s tím, že k těmto jednáním může dojít i poté, co zůstavitel zemřel.¹⁴⁶

Z procesní stránky lze zmínit povinnost notáře při řízení o pozůstalosti přihlížet k důvodům dědické nezpůsobilosti z úřední povinnosti (jak uvedl Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení ke sp. zn. 21 Cdo 3423/2011 ze dne 19. března 2013) a současně provádět kromě jiných také důkazy, které nebyly předloženy účastníky řízení.¹⁴⁷

Podle § 1481 NOZ k ní dochází u toho, kdo „*se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul*“.

Zároveň na základě § 1483 NOZ platí, že pokud má nezpůsobilý potomek, přísluší těmto dědické právo při dědění podle zákonné dědické posloupnosti místo něj, a to dokonce i když je nezpůsobilý v době smrti zůstavitele ještě naživu. V tom se tento institut odlyšuje od vydědění, při němž musí podle § 1646 odst. 3 NOZ vyděděný potomek zemřít už před zůstavitelem, aby mohli dědit další potomci.

Pokud jde o jednání, kterým osoba dědicky nezpůsobilá zavrženíhodným způsobem manipulovala s poslední vůlí zůstavitele, jsou případy jmenované zákonem pouze demonstrativní. Může dojít i k jiným situacím s podobným výsledkem, například když si zůstavitel přeje pořízení pro případ smrti sepsat

¹⁴⁵ *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 361-363. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].; TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka. [cit. 2024-03-15].

¹⁴⁶ TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka. [cit. 2024-03-15].

¹⁴⁷ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 37. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

za asistence odborníka, ale osoba dědicky nezpůsobilá tuto pomoc nezprostředkuje.¹⁴⁸

Rovněž je třeba pamatovat také na to, že dědicky nezpůsobilá osoba nemusí takto nakládat jen se závětí, dědickou smlouvou či dovětkem, ale i s dalšími listinami, protože právní úprava používá termín „*poslední vůle zůstavitele*“. Nemá přitom význam, jestli zůstavitelovo právní jednání mělo požadovanou formu, musí pouze obsahovat projev vůle.¹⁴⁹

Za zmínku stojí i to, že se úprava nevztahuje pouze na trestné činy, ale zahrnuje všechny „*činy povahy úmyslného trestného činu*“. Je totiž nutné, aby byl dědicky nezpůsobilý i dědic, jenž spáchal čin, který by ve většině případů byl trestný, ale v tomto konkrétním případě není, protože jeho pachatel nebyl trestně odpovědný, a to už kvůli nepřičetnosti, nedostatku věku nebo z dalších důvodů.¹⁵⁰

Pokud je dědicky nezpůsobilá osoba trestně odpovědná, a proto také odsouzena, vychází se z tohoto rozhodnutí v dědickém řízení a notář spáchaný trestný čin posoudí pro účely dědické nezpůsobilosti. Jestliže trestní řízení stále probíhá, řízení o pozůstalosti se přeruší, protože konečné trestní rozhodnutí může mít vliv i na výsledek pozůstalostního řízení.¹⁵¹

V situaci, kdy se činu dopustila osoba trestně neodpovědná a neexistuje odsuzující rozhodnutí, je na notáři, aby tento čin a jeho schopnost zapříčinit dědickou nezpůsobilost vyhodnotil sám. To však platí pouze v situacích, kdy lze s určitostí tvrdit, že daná osoba čin spáchala. Od toho je třeba odlišit případy, kdy došlo ke zproštění obvinění, v nichž notář nemůže sám rozhodnout o vině dědice.¹⁵²

5.3 Ochrana nepominutelného dědice

NOZ v ustanovení § 1650 chrání nepominutelného dědice v tom smyslu, že mu přiznává právo na povinný díl pro případ, že ho zůstavitel neplatně vydědil,

¹⁴⁸ TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka. [cit. 2024-03-15].

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 227. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹⁵¹ TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka. [cit. 2024-03-15].

¹⁵² Tamtéž.

či právo na doplnění povinného dílu, pokud by se jej nepominutelnému dědici nemělo dostat v plné výši.¹⁵³

K neplatnému vydědění může dojít třeba ve chvíli, kdy zůstavitel sice opře svůj projev vůle o některý ze zákonných důvodů, ale nepominutelný dědic ve skutečnosti žádný z nich svým jednáním nenaplnil, nebo také ve chvíli, kdy sice nepominutelný dědic jednal tak, jak zůstavitel uvádí, ale nejedná se přitom o zákonný důvod vydědění.¹⁵⁴

Dalším případem neplatného vydědění může být také situace, kdy ačkoliv zůstavitel uplatňuje zákonný důvod a nepominutelný dědic jej svým jednáním naplnil, je problém v samotném projevu vůle, tedy prohlášení o vydědění, které kupříkladu zůstavitel nenapsal vlastní rukou, či nesplňuje jiné náležitosti, jež jsou na základě § 1649 odst. 1 NOZ stejné jako u závěti.¹⁵⁵

Podle odborné literatury se dá předpokládat, že pokud je nepominutelný dědic vyděděn neplatně z důvodu chybějících základních náležitostí a zároveň zůstavitel neučinil žádné jiné pořízení pro případ smrti, kterým by rozhodl o své pozůstalosti, tedy dochází k dědění v zákonných dědických třídách, měl by mít nepominutelný dědic kromě nepominutelného dílu právo na celý zákonný dědický podíl.¹⁵⁶

Ustanovení § 1651 odst. 1 NOZ připomíná, že pokud zůstavitel nepominutelného dědice v pořízení pro případ smrti úmyslně opomine, má v zásadě právo na povinný díl. Nemusí tomu ale tak být ve chvíli, kdy zůstavitel nepominutelnému dědici již během života daroval tolik, že celková hodnota těchto darů po započtení vyrovná celý povinný díl.¹⁵⁷

Kromě toho, jak říká odst. 2 téhož ustanovení, umožňuje zákon zůstaviteli nepominutelného dědice jeho úmyslným opomenutím vydědit. Musí být však splněna podmínka, že dědic svým jednáním naplnil některý z důvodů vydědění tak, jak je vymezuje NOZ v předcházejících ustanoveních. Tento důvod pak nepominutelnému dědici dokazují dědici závětní, přičemž kromě jeho samotného

¹⁵³ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1650. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž, k § 1651.

výskytu je třeba prokázat i to, že o něm zůstavitel věděl, jelikož opomenutí má být podle zákona „*nikoli omylem*“, tedy úmyslně.¹⁵⁸

Naproti tomu § 1652 NOZ upravuje situaci, ve které zůstavitel o nepominutelném dědici při sepisování pořízení pro případ smrti nevěděl. K tomu může dojít proto, že o něm jeho matka zůstaviteli (tedy jeho otci), neřekne. V praxi se však nejčastěji stává to, že zůstavitel sice o svém dítěti ví, ale nevídá jej a neví proto o jeho dětech – svých vnoučatech. V okamžiku, kdy zůstavitelovo dítě zůstavitele předemře, stávají se nepominutelnými dědici právě tato vnoučata, o nichž zůstavitel neví, a v závěti je proto neuvede. Takovéto osoby mají pak právo na povinný díl, je ale třeba, aby prokázaly, že byly opomenuty z důvodu zůstavitelovy nevědomosti.¹⁵⁹

Jak si poradit s tím, že zůstavitel nepominutelného dědice úplně opominul, či jeho povinný díl zkrátil, řeší ustanovení § 1653 NOZ, podle kterého toto právo uspokojí dědici spolu s odkazovníky, a to poměrně. Znamená to, že neodpovídají solidárně za vyplacení povinného dílu, ale že mají každý vyplatit svoji část podle poměru jejich dědických podílů a odkazů.¹⁶⁰

6. Právo na nutnou výživu

6.1 Právo na nutnou výživu jako další z práv nepominutelného dědice

S povinným dílem souvisí také právo na nutnou výživu zakotvené v § 1665 NOZ jako první z práv některých osob na zaopatření. Jeho význam, stejně jako ostatních práv v ustanoveních § 1666 až § 1669, spočívá v zabezpečení osob, které na zůstaviteli za jeho života závisely, ale po jeho smrti jim z pozůstalosti nic nepřipadlo. Takováto situace je nežádoucí, a zákon jim proto přiznává alespoň

¹⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1651. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹⁵⁹ Tamtéž, k § 1652.; FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 431. ISBN 978-80-7400-570-1. [cit. 2024-03-14].

¹⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1653. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].; *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 412. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].

tato práva, která svou povahou nejsou dědická, až do doby, kdy se jim bude zaopatření dostávat z jiného zdroje.¹⁶¹

Kdo má na starosti vydávání těchto „dávek“, určuje potom § 1678 odst. 2 NOZ, podle kterého jím je ten, kdo spravuje pozůstalost, a to buď dědic (případně více dědiců), správce pozůstalosti, nebo vykonavatel závěti, pokud je zůstavitel povolal. Vedle toho ale může soud stanovit jiné řešení, pokud je to nezbytné. Je potřeba také uvést, že není možné domáhat se těchto práv v rámci dědického řízení, oprávněné osoby se jich musí dovolat žalobou v řízeních samostatných. To ale v praxi pravděpodobně nemusí fungovat. Pokud totiž osoba nemá zajištěnou ani například nutnou výživu, těžko ponese náklady spojené s civilním řízením.¹⁶²

Smyslem práva na nutnou výživu jako prvního z práv některých osob na zaopatření je zajištění dítěte zůstavitele, případně jeho potomků, kteří se ocitli v takové životní situaci, ve které nejsou schopni zaopatřit se sami. Toto právo dle § 1665 NOZ přísluší tomu, kdo by za normálních okolností měl postavení nepominutelného dědice, ale z nějakého důvodu mu povinný díl nepřisluší.¹⁶³

Zároveň se musí jednat o osobu, jež nemá zajištěnou nutnou výživu a sama se živit nedokáže. Zákon ale dále také omezuje výši tohoto zaopatření na takovou hodnotu, jakou by jinak měl povinný díl. Rovněž toto ustanovení dále omezuje okruh osob, kterým toto právo přísluší. Konkrétně právní úprava nutnou výživu nepřiznává osobám, jejichž místo již zaujal jejich potomek, a to buď tak, že dědí, nebo je povolán k povinnému dílu.¹⁶⁴

K tomu, že nepominutelnému dědici právo na povinný díl nepřisluší, může dojít z různých důvodů, konkrétně mu může bránit například jeho dědická nezpůsobilost, vydědění, zřeknutí se dědictví i povinného dílu či třeba odmítnutí a vzdání se dědictví. Pokud jde o potomky nepominutelného dědice, ti nemohou zaujmout jeho místo, aby měl právo na nutnou výživu. Vedle dalších příčin to může nastat jednoduše proto, že žádní takoví potomci neexistují.¹⁶⁵

¹⁶¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1665. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹⁶² Tamtéž.; PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1705. ISBN 978-80-7400-747-7. [cit. 2024-03-14].

¹⁶³ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1665. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

Co se týče toho, že tato osoba nemá zajištěnou nutnou výživu a sama se neuživí, lze znění zákona vykládat tak, že nemá dostatek příjmů, ze kterých by si nutnou výživu obstarala, a to zejména z důvodu špatného zdravotního stavu, který jí neumožňuje pracovat. Právo na nutnou výživu nemá ale tato osoba tehdy, kdy k ní má někdo stanovenou vyživovací povinnost.¹⁶⁶

Co všechno nutná výživa obnáší, náš právní řád přesně nevymezuje, jedná se ale „o takovou výživu, jež je nezbytná k životu, podávaná alespoň třikrát denně, kvalita a složení by měly přihlížet také ke zdravotnímu stavu oprávněného“. Vedle toho můžeme také říci, že v právu na nutnou výživu je zahrnuto méně než v právu na slušnou výživu, které má pozůstalý manžel podle následujícího ustanovení.¹⁶⁷

Protože má být dle zákona právo na nutnou výživu zajišťováno splátkami, mělo by jít pravděpodobně o peněžité plnění, nejspíše se ale zúčastněné osoby mohou domluvit i jinak. Jak dlouho mají být tyto splátky vydávány, kromě toho, že nárok na ně vzniká smrtí zůstavitele, zákonem vymezeno není. Proto NOZ alespoň určuje, že dohromady nesmějí přesáhnout hodnotu povinného dílu.¹⁶⁸

6.2 Jiná práva některých osob na zaopatření

Po právu na nutnou výživu upravuje NOZ v § 1666 právo na slušnou výživu, která náleží jednak pozůstalému manželovi, a to šest týdnů po smrti zůstavitele, a jednak těhotné matce zůstavitelova dítěte do konce šestinedělí, ať už byla zůstavitelovou manželkou, či ne.¹⁶⁹

Stejně jako v případě nutné výživy, ani slušnou výživu zákon přesně nevymezuje. Mělo by se ale jednat o „*takovou výživu, kterou rodina průměrně konzumovala v době, kdy zůstavitel žil.*“ K tomu má ještě pozůstalý manžel navíc právo na nutné zaopatření až do chvíle, kdy uzavře další manželství, nebo do chvíle, kdy celková hodnota nutného zaopatření dosáhne poloviny manželova zákonného dědického podílu.¹⁷⁰

Manžel musí ale splňovat určité podmínky. K tomu, aby byl oprávněnou osobou, pokud se jedná o právo na nutné zaopatření, je potřeba, aby na něj

¹⁶⁶ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1665. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž, k § 1666.

¹⁷⁰ Tamtéž.

zůstavitel v závěti či dědické smlouvě buď vůbec nepamatoval, anebo mu připadlo méně, než kolik by jinak dědil ze zákona. Jinými slovy, aby se mu nedostalo jeho zákonného dědického podílu, či aby byl tento podíl zkrácen.¹⁷¹

Dále tento manžel nesmí být zaopatřen z jiného zdroje, ať už z vlastního, či z cizího, kdy by k němu například mohl někdo mít ze zákona vyživovací povinnost. Vedle toho manžel není s to sám se uživit, se zůstavitelem žil v jedné domácnosti a je způsobilý dědit. Právo na nutné zaopatření by také neměl, když by se dědictví zřekl, odmítl jej nebo se jej vzdal a v neposlední řadě také tehdy, když by na základě dohody schválené notářem v rámci řízení o pozůstalosti nezískal nic ze společného jmění manželů. Existenci tohoto práva by rovněž mohlo bránit, pokud by jeho uplatňování omezovalo zůstavitelovo dítě v jeho právu na nutnou výživu.¹⁷²

Zůstavitelovu manželku NOZ v § 1667 poskytuje ještě další právo na zaopatření, na základě kterého získává movité věci, jež spadají do základního vybavení rodinné domácnosti, ve které se zůstavitelem žil. Může se stát, že manžel se zůstavitelem nežil, a přesto mu toto právo náleží, a to pokud tomu tak bylo z vážných důvodů, kdy důvodová zpráva jako příklad uvádí domácí násilí. V rámci tohoto ustanovení musíme pojem „základní vybavení rodinné domácnosti“ odlišit od „obvyklého vybavení rodinné domácnosti“. Základní vybavení jako užší pojem totiž oproti obvyklému zahrnuje pouze věci nepostradatelné pro správný chod domácnosti, např. nábytek, domácí spotřebiče a podobně. Konkrétně to ale právní úprava neurčuje a je tak na notáři, aby rozhodl, do kterého vybavení budou jednotlivé movité věci zařazeny. Protože ale pozůstalý manžel tyto věci nabude ze zákona, nejsou předmětem dědického řízení.¹⁷³

Další osobou mající právo na zaopatření, respektive právo na nutné zaopatření, může být dle § 1668 NOZ rodič zůstavitele. I ten musí ale splňovat určité podmínky, obdobné jako v případě práva na nutné zaopatření pozůstalého manžela s tím rozdílem, že rodič nemusí se zůstavitelem žít v jedné domácnosti. Oproti manželovi je ale třeba, aby rodič splňoval ještě další podmínku, podle které

¹⁷¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1666. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž, k § 1667.; *Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze* [online]. 2012, s. 416. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 2024-03-14].

mu nenáleží právo na nutné zaopatření, pokud vůči zůstaviteli učinil něco, co by jinak u dětí bylo důvodem k vydědění. Poslední odlišnost pak představuje maximální výše nutného zaopatření, jež činí jednu třetinu zákonného dědického podílu.¹⁷⁴

Poslední kategorii osob majících určité právo na zaopatření představují podle § 1669 NOZ ty osoby, které žily v zůstavitelově domácnosti předtím, než zemřel. Aby jim zákon usnadnil hledání jiného živobytí, přiznává jim právo na bezplatné zaopatření, jehož obsahem je možnost pobývat a stravovat se v domácnosti zůstavitele po dobu tří týdnů po jeho smrti.¹⁷⁵

7. Procesní stránka věci

7.1 Obecně k řízení o pozůstalosti

Řízení o pozůstalosti upravené v § 98 a následujících zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), je nesporným občanskoprávním řízením zahajovaným obligatorně z úřední povinnosti na základě úmrtí zůstavitele. Soud, jež je zde zastoupen soudním komisařem – notářem, se snaží hlavně jednak určit dědice a jednak zjistit zůstavitelův majetek a dluhy.¹⁷⁶

7.2 Účast nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti

Nepominutelný dědic není účastníkem řízení o pozůstalosti jako dědic podle § 110 ZŘS, ale jeho účast je omezena na tři případy na základě § 113 ZŘS, a to pokud se jedná o „*soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání jeho povinného dílu*“, které souvisejí s určením výše povinného dílu a jeho následným vypořádáním.¹⁷⁷

7.2.1 Účast při soupisu pozůstalosti

Pokud soud provádí soupis pozůstalosti, může se na něm nepominutelný dědic podílet svými dotazy a připomínkami. Z toho důvodu mu soud musí doručit usnesení, z něhož je patrné, že k soupisu dojde i kdy a kde se tak stane. Soupis ale není nutné provádět vždy. Nebude potřeba ve chvíli, kdy mají dědici

¹⁷⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1668. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹⁷⁵ Tamtéž, k § 1669.

¹⁷⁶ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 387-388, 397. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 467-468.

a nepominutelný dědic stejný názor na obsah pozůstalosti, nebo když se spolu dohodnou na odbytném.

7.2.2 Účast při určení obvyklé ceny pozůstalosti

Nepominutelný dědic má ve vztahu k určování obvyklé ceny pozůstalosti možnost bránit se opravnými prostředky proti usnesení, jímž o ní bylo rozhodnuto a které mu proto musí být doručeno. Dále lze dovodit, i když § 113 ZŘS to výslovně neuvádí, že nepominutelný dědic má také právo podílet se na vypořádání společného jmění pozůstalého manžela a zůstavitele. Jedná se totiž o záležitost, jež ovlivní konečnou výši povinného dílu, protože co bude patřit do pozůstalosti, určí právě usnesení podle § 162 ZŘS. Z tohoto určení se pak odvíjí obvyklá cena pozůstalosti a výše povinného dílu, proto je zde zapojení nepominutelného dědice omezené na to, co bude mít na tyto záležitosti vliv.¹⁷⁸

Nepominutelný dědic může mít připomínky především k tomu, co patří do společného jmění manželů a jaká je hodnota tohoto majetku. Naproti tomu nemá možnost vměšovat se do toho, co přesně bude patřit do pozůstalosti a co druhému z manželů. Nemá tedy vliv ani na dohodu, kterou mezi sebou uzavírají dědici a pozůstalý manžel. Nanejvýš je mu dovoleno usilovat o zachování poměru pro rozdělení majetku, jenž musí být v souladu s majetkovým režimem manželů, nebo se může výslednému usnesení bránit opravnými prostředky.¹⁷⁹

7.2.3 Účast při vypořádání jeho povinného dílu

Povinný díl může být v rámci dědického řízení vypořádán jednak dohodou, kterou schválí soud, a jednak může v této věci soud sám rozhodnout. V obou případech má však nepominutelný dědic právo na doručení rozhodnutí a také právo bránit se mu odvoláním. Zároveň platí, že soud by měl jednat i s nepominutelným dědicem, jenž se ke svým právům sám nehlásí. Právní úprava je totiž založena na tom, že snahu má projevit ten, kdo si dědit nepřeje. To může učinit například tak, že dědictví odmítne. Neznamená to ale, že by měl soud po nepominutelném dědici zdlouhavě pátrat jako třeba po neznámém dědici. Jedná se přeci jen

¹⁷⁸ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 469-470. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 470.

o věřitele, který by se měl svého práva domáhat. Soud proto učiní dost, pokud si vyhledá údaje v evidenci obyvatel.¹⁸⁰

7.3 Řízení o pozůstalosti z hlediska nepominutelného dědice

Nepominutelný dědic by jako účastník řízení měl být náležitě poučen o svých právech a povinnostech v rámci řízení, především o možnosti uplatnit právo na povinný díl. Pokud jej zůstavitel vydědil, ať už výslovně, nebo mlčky, měl by nepominutelný dědic také dostat šanci toto vydědění zvrátit.¹⁸¹

Může se také rozhodnout, že svoje právo v rámci dědického řízení uplatňovat nebude, či že povinný díl v rámci daného řízení nepožaduje. Tím se tato otázka považuje za vyřízenou. Shodný výsledek má také, pokud se nepominutelný dědic ve lhůtě k uplatnění práva na povinný díl nevyjádří. Přesto ale příležitost jeho uplatnění zůstává stále otevřená, a to až do chvíle, kdy usnesení o dědictví nabude právní moci.¹⁸²

V této situaci již bude ale nepominutelný dědic omezen aktuálním stavem řízení o pozůstalosti v době, kdy se rozhodl domáhat svých práv. Je proto třeba počítat s tím, že již byl například proveden soupis pozůstalosti a nelze jej provést znovu, či již existuje pravomocné usnesení o obvyklé ceně majetku. Na konci řízení se pak bude moci domáhat už jen vypořádání povinného dílu, ale z čeho se bude vycházet při stanovování jeho výše, už ovlivnit nemůže. Přesto pokud by nesouhlasil s tím, jaká byla v dědickém řízení určena hodnota pozůstalosti, má možnost usilovat o svá práva ve sporném řízení.¹⁸³

7.3.1 Postup, jestliže nepominutelný dědic není vyděděn

V případě, kdy se nepominutelnému dědici jeho povinný díl nedostane, protože zůstavitel ho sice přímo nevydělil, ale pořídil pro případ smrti, přičemž v tomto pořizení na něj nepamatoval, či jeho povinný díl zkrátil, zjišťuje soud, jestli jsou nějakí nepominutelní dědici, tedy zůstavitelovy děti a případně další potomci,

¹⁸⁰ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 471-473. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].; ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1642. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

¹⁸¹ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 562. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹⁸² Tamtéž, s. 562-563.

¹⁸³ Tamtéž, s. 563-564.

kteří byli zůstavitelem opomenuti. Ti pak na základě této informace dostanou příležitost k uplatnění práva na povinný díl.¹⁸⁴

Když je povinný díl nepominutelného dědice zůstavitelovým pořízením pouze zkrácen, znamená to, že se mu zůstavitel rozhodl přenechat část pozůstalosti například formou dědického podílu a v rámci dědického řízení bude mít postavení také jako dědic. V situaci, kdy dědický podíl pokryje celý povinný díl, bude dítě zůstavitele pouze dědicem. Může se ale rozhodnout, že dědictví odmítne a zároveň si vyhradí povinný díl, čímž se místo dědice stane nepominutelným dědicem.¹⁸⁵

7.3.2 Postup, jestliže nepominutelný dědic je vyděděn

Je-li nepominutelný dědic vyděděn ať už výslovně, či mlčky, řízení se může dále ubírat třemi směry. V prvním z nich nepominutelný dědic vydědění uznává, povinný díl nedostane a soud se jím už dále nezabývá. Vedle toho ve druhém nepominutelný dědic vydědění neuznává, dědici s ním souhlasí a nepožadují, aby byl vyděděn.¹⁸⁶

Když by k tomu skutečně došlo, nepominutelný dědic by pravděpodobně vyděděn nebyl, například proto, že se všichni shodli, že se nedopustil ničeho, co by dávalo zůstaviteli zákonný důvod k vydědění, či se shodli, že se nejednalo o úmyslné opomenutí (tedy vydědění mlčky a po právu), jelikož zůstavitel o nepominutelném dědici nevěděl.¹⁸⁷

K opačnému výsledku by soud s ohledem na zásadu vyšetřovací v tomto případě dospěl za předpokladu, že by se nepominutelný dědic dopustil trestného činu „za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze“ a byl by za něj odsouzen, čímž by naplnil zákonný důvod vydědění podle § 1646 odst. 1 písm. c) NOZ.¹⁸⁸

Ke třetímu a nejběžnějšímu důsledku vydědění dochází, pokud jej nepominutelný dědic neuznává, na rozdíl od dědiců, kteří si stojí za tím, že jej zůstavitel po právu vydědil, čímž zde dochází ke sporu. Jak by měl soud dále v řízení pokračovat, je ale komplikovaným a stále nevyřešeným problémem, na kterém se judikatura neshoduje.¹⁸⁹

¹⁸⁴ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 564. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 565.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Tamtéž.

Význam zde má zejména usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 2236/2020 ze dne 20. ledna 2021, které přineslo rozuzlení do té doby neřešené otázky. Senát zde rozhodl, že pakliže se dítě zůstavitele (případně další potomek) domnívá, že nenaplnilo žádný ze zákonných důvodů pro vydědění a mělo by tedy mít právo na povinný díl, přitom ale nijak nezpochybňuje pořízení pro případ smrti, kterým bylo vyděděno, není účastníkem řízení o pozůstalosti. Nejedná se však o pravidlo platné univerzálně pro otázky platnosti vydědění či otázky naplnění zákonného důvodu pro vydědění. Kromě toho v tomto rozhodnutí Nejvyšší soud opět vyjádřil svůj názor, že potomek zůstavitele by se v případě sporu neměl obracet na soud prostřednictvím žaloby dle § 170 ZŘS.¹⁹⁰

Spory o povinný díl můžeme v základu rozdělit na ty, které lze rozhodnout pouze na základě právního posouzení a na ty, jež je nutné posoudit skutkově. Jestliže se v rámci dědického řízení objeví spor o povinný díl vyžadující jen právní posouzení, bude rozhodnutí o něm součástí tohoto řízení. V praxi to bude znamenat především nedostatek formy právního jednání, kterým byl nepominutelný dědic vyděděn a které je tudíž neplatné.¹⁹¹

Druhou variantu představují spory vyžadující skutkové posouzení, u nichž soud provádí a hodnotí důkazy, a které se mohou týkat buď toho, jestli dal nepominutelný dědic zůstaviteli zákonný důvod k vydědění, či toho, jestli je prohlášení o vydědění platné. Pokud jde o důvod vydědění, další postup bude záviset na tom, zda zůstavitel tento důvod uvedl, či nikoli. V případě uvedeného důvodu, se kterým nepominutelný dědic nesouhlasí, není tento potomek účastníkem řízení o pozůstalosti a v otázce domáhání se svého práva je odkázán na zvláštní řízení.¹⁹²

Když vydědění zůstavitel nijak nezduvodnil, bude další průběh zcela odlišný. Na základě § 1648 NOZ totiž platí, že „*nevysloví-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění*“. Ve srovnání se situací, kdy je důvod vydědění uveden, je v tomto případě vyděděný potomek vnímán jako nepominutelný dědic, jemuž svědčí právo na povinný díl a účastní se řízení o pozůstalosti v souvislosti

¹⁹⁰ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 565-566. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].; Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2021, sp. zn. 24 Cdo 2236/2020. [cit. 2024-03-15].

¹⁹¹ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 566-567. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹⁹² Tamtéž, s. 567.

s vypořádáním tohoto povinného dílu až do chvíle, kdy se potvrdí zákonný důvod vydědění.¹⁹³

Prokázat zákonný důvod vydědění mají možnost dědici ve sporném řízení. Soud jim k tomu v rámci pozůstalostního řízení dá lhůtu podle svého uvážení a jestliže ji nevyužijí, řízení bude dále probíhat i s nepominutelným dědicem. Pokud se ale některý z dědiců rozhodne domáhat prostřednictvím žaloby toho, že nepominutelný dědic je vyděděn, dědické řízení soud přeruší a bude pokračovat v závislosti na rozhodnutí ze sporného řízení buď dále i s nepominutelným dědicem, nebo mu jeho účast v řízení ukončí, protože se nebude jednat o jeho právech a povinnostech, jak stanoví § 7 odst. 2 ZŘS. Dědici mohou žalobu využít až do skončení pozůstalostního řízení, i když lhůta určená k jejímu podání už uplynula. V této chvíli musí ale počítat s tím, že nepominutelný dědic bude účastníkem řízení a jako takový do něj bude moci zasahovat.¹⁹⁴

Spory se v rámci dědického řízení mohou týkat také toho, jestli je prohlášení o vydědění platné, či nikoli, tedy jestli byla dodržena jeho forma. V těchto případech by nepominutelný dědic pravděpodobně nebyl účastníkem pozůstalostního řízení a musel by se tak svého domnělého práva na povinný díl domáhat zvlášť ve sporném řízení.¹⁹⁵

Může nastat také situace, kdy nepominutelný dědic kromě vydědění brojí i proti závěti či dědické smlouvě, na základě které mají dědit jiné osoby, než je on sám, nebo také situace, ve které by dědil ze zákona, pokud by se mu podařila prokázat neplatnost vydědění. V těchto chvílích dochází k běžnému sporu o dědické právo.¹⁹⁶

8. Úprava v jiných zemích

8.1 Německo

Občanské právo (a tedy i dědické) ve Spolkové republice Německo upravuje Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“). Konkrétně povinnému dílu (v němčině „*der Pflichtteil*“) se věnuje § 2303 a následující BGB, přičemž § 2303 odst. 1 stanovuje možnost potomka domáhat se povinného dílu ve chvíli, kdy byl zůstavitelem opomenut. Na rozdíl od NOZ, který pamatuje v § 1643 odst. 1 pouze

¹⁹³ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 567-568. ISBN 978-80-7502-601-9. [cit. 2024-03-14].

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 568-569.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 569.

¹⁹⁶ Tamtéž.

na děti a případně jejich potomky, pojímá BGB tento institut podstatně širěji, když mezi osoby oprávněné požadovat povinný díl v § 2303 odst. 2 zahrnuje i rodiče a manžela zůstavitele.

Vedle toho se BGB odlišuje také výší, neboť § 2303 odst. 1 BGB stanovuje hodnotu povinného dílu na polovinu zákonného dědického podílu, a to stejně pro všechny zmíněné osoby, jak vyplývá z odst. 2. Zatímco NOZ v § 1643 odst. 2 zvýhodňuje nezletilého nepominutelného dědice, jemuž přisuzuje tři čtvrtiny zákonného dědického podílu, a zletilému určuje pouze jednu čtvrtinu.

Podobně jako naše úprava i ta německá na základě pořizovací svobody umožňuje zůstaviteli, aby se v závěti odchýlil od zákonné dědické posloupnosti a po svém určil, jak bude s jeho pozůstalostí naloženo. Zároveň je ale pamatováno na to, aby se potomkům zůstavitele dostala alespoň určitá minimální část pozůstalosti, což zajišťuje právě institut práva povinného dílu, jenž se snaží o nalezení kompromisu mezi pořizovací svobodou a právy rodiny. I tak je ale tento institut vnímán jako poměrně kontroverzní, vyskytla se dokonce pochybnost, zda je v souladu s ústavním právem.¹⁹⁷

8.2 Rakousko

V Rakouské republice platí Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „*rakouský ABGB*“), jenž právo na povinný díl zakotvuje v § 756 a následujících. Podle § 756 rakouského ABGB se jedná o část majetku zůstavitele, která dle § 757 rakouského ABGB náleží potomkům, manželu a také registrovanému partnerovi.¹⁹⁸

I rakouská úprava je tak vůči zůstaviteli přísnější, když se nevztahuje pouze na potomky jako § 1643 odst. 1 NOZ. Výši povinného dílu stanovuje § 759 rakouského ABGB na polovinu zákonného dědického podílu pro všechny oprávněné osoby stejně a domáhat se jej lze v penězích.¹⁹⁹

¹⁹⁷ KESSAL-WULF, Sibylle. *Münchener Kommentar. Bürgerliches Gesetzbuch*. 8. vydání. Mnichov: C. H. Beck, 2020, s. 1773-1774. ISBN 978-3-406-72611-8. [cit. 2024-03-15].

¹⁹⁸ FLOßMANN, Ursula; KALB, Herbert a NEUWIRTH, Karin. *Österreichische Privatrechtsgeschichte*. 7. vydání. Vídeň: Verlag Österreich GmbH, 2014, s. 370. ISBN 978-3-7046-6743-4. [cit. 2024-03-15].

¹⁹⁹ Tamtéž.

9. Vývoj úpravy povinného dílu

9.1 ABGB

Již podle ABGB náležel povinný díl nepominutelným dědicům, a to v první řadě dětem, mezi něž se na základě § 763 řadili vnuci a pravnuci. Nehrálo při tom roli, zda se jednalo o muže, či ženu a zda bylo dítě manželské, či nikoliv. V případě, kdy zůstavitel děti neměl, mezi nepominutelné dědice patřili na rozdíl od dnešní úpravy i rodiče, kterými zákon zjednodušeně nazýval také dědy a báby. Vzdálenější potomci a prarodiče měli právo na povinný díl pouze v případě, kdy jej neměli děti nebo rodiče. V případě dětí a jejich potomků je tomu tak i dnes na základě § 1643 odst. 1 NOZ.²⁰⁰

Stejná je i povaha práva na povinný díl podle ABGB a podle NOZ. Oba kodexy právo na povinný díl chápou jako nikoli dědické právo, ale jako pohledávku za dědicem, případně dědici. Liší se však jeho výše. ABGB dětem přiznával právo na polovinu toho, co by jinak dědily podle zákona. Rodičům pak připadla nejméně třetina jejich zákonného dědického podílu.²⁰¹

Prvním způsobem, jak mohla být splněna povinnost povinného dílu vůči nepominutelnému dědici, bylo určení dědického podílu nebo odkazu ve výši povinného dílu, přičemž tento podíl nebo odkaz nesměl být vázán žádnou podmínkou. Další možnost pak představovala výplata povinného dílu v penězích. I podle dnešní úpravy je možné nepominutelnému dědici buď zanechat dědický podíl, a nepominutelný dědic se tak stane spoludědicem, nebo mu může být povinný díl vyplacen v penězích.²⁰²

Tuto částku pak museli nepominutelnému dědici poskytnout dědici a odkazovníci ve stejném poměru, v jakém obdrželi dědické podíly či odkazy. I toto pravidlo platí v současnosti, a to na základě § 1653 NOZ.²⁰³

Stejně jako dnešní úprava i ABGB obsahoval institut započtení, avšak označoval jej jako vpočtení. Pokud nepominutelný dědic od zůstavitele dostal již za jeho života nějaké dary, na povinný díl se započty, stejně jako to, co získal

²⁰⁰ BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Zákony s poznámkami. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 13, 56. ISBN 80-7179-590-9. [cit. 2024-03-14].

²⁰¹ Tamtéž, s. 13.; ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1492. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Zákony s poznámkami. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 13. ISBN 80-7179-590-9. [cit. 2024-03-14].

po smrti zůstavitele například odkazem. Výše povinného dílu se určovala na základě počtu zákonných dědiců a hodnotě pozůstalosti v době úmrtí.²⁰⁴

Vydědění upravoval § 768 ABGB, podle kterého mohl zůstavitel dítě vydědit, když „*nechal zůstavitele bez pomoci v nouzi, bylo-li pro zločin odsouzeno k žaláři doživotnímu nebo dvacetiletému a vedlo-li vytrvale život, který se přičí veřejné mravnosti*“. Na rozdíl od dnešní úpravy mohli být ale dle následujícího ustanovení vydědění i rodiče zůstavitele, a to jak z již uvedených důvodů, tak z důvodu zanedbání výchovy.²⁰⁵

Další případ možného vyloučení nepominutelného dědice z práva na povinný díl představovala dědická nezpůsobilost podle § 540 až 542 ABGB. Jednalo se o situace, kdy se nepominutelný dědic vůči zůstaviteli dopustil zločinu, nebo kdy „*zůstavitele k projevení poslední vůle donutil nebo podvodným způsobem svedl, překazil prohlášení nebo změnu poslední vůle, nebo potlačil poslední porřízení, které od něho bylo již zřízeno*“. Vedle toho ještě § 773 ABGB umožňoval povinný díl nepominutelnému dědici odejmout, pokud byla „*při velmi zadluženém nebo marnotratném nepominutelném dědici pravděpodobná obava, že by povinný díl, který mu přináležel, byl zcela nebo z největší části pro jeho děti ztracen*“. Povinný díl musel ale zůstavitel přenechat dětem nepominutelného dědice.²⁰⁶

Dnes lze nepominutelného dědice vydědit ze stejných důvodů, avšak oproti ABGB je podle § 1646 odst. 1 písm. b) NOZ možné jej vyloučit z práva na povinný díl také ve chvíli, kdy tento nepominutelný dědic „*o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl*“. Současná úprava rovněž v § 1646 odst. 2 NOZ umožňuje vydědění na základě dědické nezpůsobilosti. Zločin vůči zůstaviteli ale nahrazuje „*činem povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu*“ dle § 1481 NOZ.

Nezpůsobilost spočívající v určitém nežádoucím nakládání s poslední vůlí se ve zmíněném ustanovení NOZ a § 542 ABGB výrazněji neodlišuje. Další změnu v normách, jež se jinak vyskytují v obou úpravách, představuje dřívější „*odsouzení k žaláři doživotnímu nebo dvacetiletému*“ podle § 768 odst. 3

²⁰⁴ BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 13-14, 61. ISBN 80-7179-590-9. [cit. 2024-03-14].; ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1658. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>. [cit. 2024-03-12].

²⁰⁵ BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 57. ISBN 80-7179-590-9. [cit. 2024-03-14].

²⁰⁶ Tamtéž, s. 57-58.

ABGB a dnešní odsouzení nepominutelného dědice „*pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze*“ dle ustanovení § 1646 odst. 1 písm. c) NOZ.

Podle § 780 ABGB příslušelo právo na povinný díl potomkům vyděděného dítěte, i když bylo toto dítě naživu v době smrti zůstavitele. Dnes § 1646 odst. 3 NOZ uvádí, že potomci vyděděného dítěte dědí jen, když toto dítě zůstavitele nepřežije, což znamená, že pokud jej přežije, další potomci nedědí. Neznamená to ale, že nemají právo na povinný díl. V případě dědické nezpůsobilosti dědí podle obou úprav potomci nezpůsobilého dítěte na jeho místě, i když nezpůsobilé dítě zůstavitele přežije, jak to vyplývá z § 541 ABGB a § 1483 NOZ.²⁰⁷

Nepominutelný dědic, který byl zbaven práva na povinný díl, měl dle zákona právo alespoň na nutné zaopatření. Stejně tak pamatoval ABGB na životní úroveň pozůstalého manžela. I když mu nepřiznával právo na povinný díl, za předpokladu, že neuzavřel další manželství, náleželo mu tzv. „*slušné zaopatření*“ v případě, kdy nebyl z pozůstalosti zajištěn jinak.²⁰⁸

9.2 Občanský zákoník z roku 1950

Následující úpravu dědického práva obsahoval občanský zákoník z roku 1950, který na našem území platil od 23. 11. 1950 a účinnosti nabyl k 1. 1. 1951. Oproti ABGB přinesl tento předpis značné zredukování úpravy dědického práva, kdy se počet paragrafů věnujících se této problematice snížil skoro na šestinu, ale také řadu změn, například omezení počtu skupin dědiců. Převzaté instituty byly upraveny stručněji s tím, že je to dostatečné s ohledem na jejich dřívější používání a není třeba detailnější rozebrání. Vedle toho mělo ale na malý rozsah úpravy vliv také znárodňování a s tím spojené omezení majetku, jenž vstupoval do dědictví a který údajně přílišnou regulaci nevyžadoval.²⁰⁹

Občanský zákoník z roku 1950 neupravoval sice výslovně povinný díl, ale bylo možné jej dovodit z části týkající se závěti, konkrétně z ustanovení § 551,

²⁰⁷ BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 13. ISBN 80-7179-590-9. [cit. 2024-03-14].; DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni. [cit. 2024-03-15].

²⁰⁸ BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 62. ISBN 80-7179-590-9. [cit. 2024-03-14].

²⁰⁹ Tamtéž, s. 105-106.

který stanovoval, že *„závěť je neplatná potud, pokud pořizovatel nezůstavil svým nezletilým potomkům tolik, kolik činí cena celého jejich zákonného podílu, anebo pokud nezůstavil jiným svým potomkům nebo tomu z rodičů anebo ze starých rodičů, který je v době zůstavitelova úmrtí v nouzi a už práce neschopný, tolik, kolik činí cena tří čtvrtin podílu, který by jim náležel podle ustanovení o dědění ze zákona“*.

Z výše uvedeného vyplývá, že nezletilému potomku náležel celý zákonný dědický podíl a zletilému jeho tři čtvrtiny, což se ve srovnání s dnešními třemi čtvrtinami a jednou čtvrtinou v § 1643 odst. 2 NOZ jeví poměrně přísně a významně zasahuje do vůle zůstavitele. K tomu se přidává ještě povinnost zůstavit určitou část pozůstalosti rodičům nebo prarodičům rovněž ve výši tří čtvrtin zákonného dědického podílu. Na rozdíl od ABGB, který mezi nepominutelné dědice na základě § 762 a 763 zahrnoval také předky, se ale v případě občanského zákoníku z roku 1950 jedná pouze o ty předky, kteří jsou v nouzi a nedokážou se sami uživit.

Vydědit bylo možné na základě § 552 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1950 toho, kdo zůstavitele *„opustil v nouzi nebo že byl odsouzen pro úmyslný trestný čin nebo že trvale odpíral pracovat“*, přičemž poslední důvod je novinkou a zjevně ukazuje na dobu, ve které byl tento předpis přijat. Potomci vyděděného dítěte nastupovali na jeho místo bez ohledu na to, zda byl vyděděný v době úmrtí zůstavitele naživu, či nikoliv.

Dědická nezpůsobilost nastávala podle § 522 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1950 v podstatě za stejných okolností jako podle NOZ, avšak na rozdíl od dnešní úpravy se nezmiňovala o následcích pro potomky nezpůsobilého. Z ustanovení § 525 občanského zákoníku z roku 1950, který uváděl, že *„jestliže dědic není způsobilý dědit, hledí se na něj, jako by se smrti zůstavitelovy nedožil“*, a § 527 téhož zákona, podle něhož *„nedožije-li se dítě zůstavitelovy smrti, nabývají jeho dědického podílu rovným dílem jeho děti“*, lze ale pochopit, že za nezpůsobilého dědily jeho děti.

9.3 Občanský zákoník z roku 1964

Současnému NOZ předcházela občanský zákoník z roku 1964, jenž vstoupil v platnost 5. 3. 1964 a posléze v účinnost 1. 4. 1964.

9.3.1 Původní znění

Povinný díl definoval § 479 občanského zákoníku z roku 1964, podle kterého museli nezletilí potomci zdědit „*aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona*“ a zletilí potomci „*aspoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jejich dědického podílu ze zákona*“. Úprava se podobá té předchozí, hlavně co se týče výše povinného dílu, avšak na rozdíl od ní již nepamatuje na rodiče a prarodiče zůstavitele.²¹⁰

Zajímavé je, že toto znění vůbec neřeší vydědění, jež bylo do československého právního řádu navraceno až zákonem č. 131/1982 Sb. s účinností od 1. dubna 1983. V § 469 ale obsahuje dědickou nezpůsobilost, jejíž podmínky se velmi podobají § 1481 NOZ, který je především podrobnější.²¹¹

9.3.2 Poslední znění

Občanský zákoník z roku 1964 po své poslední novelizaci upravoval povinný díl rovněž v § 479, ale od původního znění se odlišoval a rozsah tohoto institutu dále zúžil. Stanovoval totiž, že „*nezletilým potomkům se musí dostat aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona*“. V mezidobí došlo tedy ke změně výše povinného dílu zletilého dítěte, přesněji řečeno snížení, z původních tří čtvrtin zákonného dědického podílu na jednu polovinu.

Tento trend pak u § 1643 odst. 2 NOZ pokračoval a povinný díl v obou případech (u nezletilého i zletilého dítěte) snížil o čtvrtinu. Postupné zredukování lze vnímat pravděpodobně pozitivně. Zaopatření potomků je sice nejspíše správná věc, a proto ji stát stanovuje jako povinnost, avšak jedná se zároveň o značný zásah do vůle zůstavitele, který by měl být proto přiměřený. Vliv mohla mít v tomto případě skutečnost, že došlo v průběhu těchto změn zároveň ke změně režimu, přičemž ten současný je více zaměřený na svobodu nakládání s vlastnictvím.

Vydědění mohlo podle § 469a odst. 1 posledního znění občanského zákoníku z roku 1964 nastat ze stejných důvodů jako podle NOZ. Výjimku představuje třetí důvod týkající se odsouzení pro úmyslný trestný čin. Podle § 469a odst. 1 písm. c) posledního znění občanského zákoníku z roku 1964

²¹⁰ SCHELLE, Karel a SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 88. ISBN 978-80-7201-931-1. [cit. 2024-03-14].

²¹¹ Tamtéž.

se totiž jednalo o odsouzení za „úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku“, zatímco NOZ umožňuje v § 1646 odst. 1 písm. c) vydědit nepominutelného dědice z důvodu odsouzení „pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze“.

Dalším rozdílem je také možnost vydědění zadluženého nebo marnotratného potomka, kterou občanský zákoník z roku 1964 nepřipouští, zatímco NOZ v § 1647 ano. V případě NOZ se tak jedná o vzkříšení institutu známého z ABGB. Poslední odlišnost od dnešní úpravy představuje důsledek vydědění pro potomky vyděděného. Na základě § 469a odst. 2 a § 473 odst. 2 posledního znění občanského zákoníku z roku 1964 lze vydědit i potomky vyděděného v situaci, kdy „to zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanoví“.

Závěr

Povinný díl představuje významný institut dědického práva, jehož původ sahá až do období starověku a jenž se prolíná i moderními kodifikacemi občanského práva. Zákonodárce se jeho prostřednictvím snaží zajistit alespoň určitou minimální část pozůstalosti pro nepominutelné dědice, tedy děti a případně další potomky zůstavitele, přičemž více dbá na práva nezletilých, protože tito jsou na zůstaviteli závislejší a potřebují více prostředků, než již zletilí nepominutelní dědici.

Naproti nutnosti zaopatření potomků ale stojí zůstavitelova pořizovací svoboda, která spočívá v možnosti volně naložit se svým majetkem. Právo nepominutelného dědice do této svobody zasahuje, a je proto potřeba, aby mezi nimi existovala rovnováha. I tak může být tento zásah do zůstavitelovy vůle vnímán jako kontroverzní, jak je tomu například v Německu.

Práva zůstavitele a nepominutelného dědice pak lze vyvažovat změnou dvou základních parametrů, a to určením výše povinného dílu a okruhu nepominutelných dědiců. V současnosti se mezi nepominutelné dědice řadí pouze děti a další potomci, ale nebylo tomu tak vždy. ABGB a občanský zákoník z roku 1950 kromě nich počítaly také se zůstavitelovými předky, ačkoli druhý zmíněný pouze s těmi, kteří byli v nouzi. Následující úprava, občanský zákoník z roku 1964, už pak předky vypustila úplně. I v současnosti ale některé zahraniční úpravy pamatují v otázce povinného dílu i na další osoby kromě potomků, například v Německu patří mezi nepominutelné dědice také rodiče a manžel zůstavitele.

Druhým aspektem ovlivňujícím míru zásahu do zůstavitelovy testovací svobody je výše povinného dílu. Ta se v průběhu minulého století vyvíjela různě. Lze ale tvrdit, že se spíše snižovala a v současnosti je (s výjimkou jedné poloviny pro zůstavitelovy děti podle ABGB) dosud nejnižší. Příčinou může být větší důraz NOZ na autonomii vůle zůstavitele ve srovnání s předchozími kodifikacemi občanského práva.

Naše současná právní úprava se dle mého názoru jeví poměrně logicky. Nepochybně jsou osoby, na něž by měl zůstavitel při pořizování pro případ smrti pamatovat a jimiž by měli být především jeho (nezletilí) potomci. Zároveň by ale těchto osob nemělo být příliš a povinný díl by neměl dosahovat zbytečně vysoké hodnoty.

Z okruh osob nepominutelných dědiců a rozdílné výše jejich povinných dílů v závislosti na zletilosti, je patrné, že zákon dbá hlavně na zájmy nezletilých nepominutelných dědiců, u nichž má právo na povinný díl nejvyšší opodstatnění, a vedle toho přiznává o něco méně i zletilým nepominutelným dědicům, ne však dalším osobám, a nezasahuje tak nepřiměřeně do zůstavitelovy pořizovací svobody. Rovněž si lze všimnout, že ani odborná literatura vůči tomuto nastavení nic nenamítá. Domnívám se proto, že povinný díl představuje stabilní právní institut, který naplňuje cíle svojí existence.

Resumé

The aim of this thesis consists in introduction of the forced share as an important institute of the czech civil law and occasional analysis of connected problematic issues. The first chapter pays attention to the characterization of the forced share, its origin and other connected matters while the second deals with the calculation and possible ways of meeting the obligation of the forced share. Following parts explain what can be included, how and why it is done or when the forced heir is entitled to gain the forced share. The thesis also examines the issues of the incapacity to inherit and the disinheritance in which case pays special attention to the „*perverse nature*“ as a newly used and remarkable term.

The sixth chapter deals with the right of certain persons to provision for life, mainly with the right to essential maintenance since it is the closest to the forced share, whilst the subsequent parts describe the procedural aspects of the forced share and different rules in foreign regulations. The last section of this thesis eventually presents the development of the czech regulation referring to the forced share and compares it to the current state.

The purpose of the forced share lies in an effort to provide for the decedent's descendants, especially for the minor. On the other hand there is the decedent's free will which should also be respected thus it appears essential to balance both of them by setting the suitable group of the forced heirs and the adequate amount of the forced share. The czech law seems to manage it quite successfully.

Prameny

Odborná literatura

FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-570-1.

PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-747-7.

ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-601-9.

SCHELLE, Karel a SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2013. ISBN 978-80-7201-931-1.

KESSAL-WULF, Sibylle. *Münchener Kommentar. Bürgerliches Gesetzbuch*. 8. vydání. Mnichov: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-3-406-72611-8.

FLOßMANN, Ursula; KALB, Herbert a NEUWIRTH, Karin. *Österreichische Privatrechtsgeschichte*. 7. vydání. Vídeň: Verlag Österreich GmbH, 2014. ISBN 978-3-7046-6743-4.

BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-590-9.

Časopis Ad Notam

DRÁPAL, Ljubomír a ŠEŠINA, Martin. *Povinný díl a jeho vypořádání* [online]. *Ad Notam*. 2016. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_416-povinny-dil-a-jeho-vyporadani.

TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_692-postaveni-nepominutelneho-dedice.

DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem v druhém a vyšším stupni?* [online]. *Ad Notam*. 2021. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_961-kolik-cini-povinny-dil-nezletileho-potomka-pribuzneho-se-zustavitelem-ve-druhem-a-vyssim-stupni.

HORÁK, Ondřej. *Postavení potomků vydeděného potomka* [online]. *Ad Notam*. 2016. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_367-postaveni-potomku-vydedeneho-potomka.

PLAŠIL, Filip. *Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ* [online]. *Ad Notam*. 2020. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_813-zkraceni-prava-na-povinny-dil-uvaha-nad-s-1644-a-1517-oz.

TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka* [online]. *Ad Notam*. 2019. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_724-vydedeni-dedicky-nezpusobileho-potomka.

Internetové zdroje

ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)* [online]. Wolters Kluwer, 2019, k § 1642. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11421/1/2>.

Důvodová zpráva k NOZ, konsolidovaná verze [online]. 2012, s. 358. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Německo. Bürgerliches Gesetzbuch.

Rakousko. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. června 2002, sp. zn. 30 Cdo 2174/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. září 2013, sp. zn. 21 Cdo 1853/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2021, sp. zn. 24 Cdo 2236/2020.